

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Lada Široká

**Srovnání postoje Velké Británie k Evropské unii během vlád
Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Daniel Marek Ph.D., M. A.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 25. 4. 2019

.....

Touto cestou bych velmi ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce
Doc. Danielu Markovi Ph.D., M. A. za odborné vedení, podnětné rady a ochotu při
vypracování bakalářské práce.

Obsah

Seznam zkratk	5
Úvod	6
1. Euroskepticismus jako pojem a politický postoj.....	13
1.1. Typologie euroskepticismu	14
1.1.1. Typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka	14
1.1.2. Typologie Petra Kopeckého a Case Muddeho	16
1.1.3. Typologie Nicolo Contiho a Luca Verzichelliho	18
1.1.4. Typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda	19
1.2. Euroskepticismus ve Velké Británii	20
1.2.1. Tradice britského euroskepticismu.....	21
1.3. Metody.....	23
2. Postoj Margaret Thatcherové k Evropskému společenství.....	24
2.1. Otázka členského příspěvku do rozpočtu ES.....	25
2.2. Jednotný evropský akt	26
2.3. Britský přístup k Evropskému směnnému mechanismu.....	28
2.4. Evropská vize Margaret Thatcherové.....	30
3. Evropská politika vlád Tonyho Blaira.....	33
3.1. Společná bezpečnostní a obranná politika	34
3.2. Konvent o budoucnosti Evropy.....	36
3.3. Postoj Velké Británie k Hospodářské a měnové unii	38
4. Zhodnocení přístupu vlád Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira	41
Závěr	43
Seznam pramenů a literatury.....	46
Prameny.....	46
Literatura	49
Abstrakt.....	54
Abstract.....	55

Seznam zkratek

EHS	Evropské hospodářské společenství
EMU	Evropská měnová unie
ERM	Evropský mechanismus směnných kurzů
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
JEA	Jednotný evropský akt
NATO	Severoatlantická aliance
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
SZP	Společná zemědělská politika
VB	Velká Británie

Úvod

Představení tématu práce

Vztah mezi Velkou Británií a procesem evropské integrace je dlouhodobě diskutovaným tématem. Jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících britskou politiku je její členství v Evropských společenstvích (Evropské unii)¹. Vztah mezi touto ostrovní zemí a kontinentální Evropou byl vždy provázán nemalými komplikacemi. Británie již od počátku evropských integračních snah sdílela jen málo nadšení pro nadnárodní sjednocování na kontinentu a zastávala spíše rezervovaný či skeptický postoj. Tento postoj vycházel především z politického nezájmu a obav ze ztráty suverenity a vlastní identity.

Velká Británie se pravidelně pokoušela zpomalit proces integrace a často tak zaostávala za ostatními členskými státy. Díky těmto pravidelným obstrukcím si zasloužila od kontinentální Evropy přezdívku „awkward partner“, tedy obtížného či nepříjemného partnera. Na základě vnímání své národní suverenity, je zahraniční politika Velké Británie velmi vlastenecká, uniformní, nástrojová a disponuje mnohem pragmatičtější přístupem k Evropě než většina jejich partnerů na evropském kontinentu. Proto je pro ostatní státy velmi složité najít s Británií názorovou shodu a dojít k oboustranné dohodě (Ronek 2013: 218-219).

Osobnost ministerského předsedy vlády hraje v britské politice zásadní roli. Vedoucí představitel země je dnes často jediným národním politikem, který má pravomoc rozhodovat a určovat směr jak ve vnitřních, tak vnějších záležitostech politiky. Díky svému silnému postavení jsou jeho politická rozhodnutí všeobecně akceptována, tudíž nedochází k zbytečným rozkolům mezi jednotlivými ministry a poslanci. Tato názorová jednotnost však neplatí u politiky vztahující se výhradně k Evropské unii. Vztah k evropské integraci rozděluje názorově politické strany, ale i samotné členy. Během historie se hlavní politické strany vyprofilovaly, a to na proevropské strany představující Labouristickou a Liberálně-demokratickou stranu a ryze euroskeptickou, Konzervativní stranu. V tomto případě je role premiéra velice nesnadná a je pouze na něm, jak dokáže balancovat mezi vzájemnými britsko-evropskými vztahy na základě jeho stranické příslušnosti.

Na základě odlišných postojů politických stran v otázce evropské integrace, je velice zajímavé hledat podobnosti u premiérů, jejichž názory jsou si ideově naprosto vzdálené. Jedni

¹ Autorka používá termín Evropské společenství v případech, kdy hovoří o událostech do roku 1993, kdy došlo k podepsání Smlouvy o Evropské Unii.

z nich jsou konzervativní premiérka Margaret Thatcherová a labouristický předseda vlády Tony Blair. Ačkoli se lišili stranickou příslušností a ideami o směřování Velké Británie v rámci evropské integrace, byli to dominantní pováleční premiéři se silným charismatem, které spojuje dlouholeté setrvání ve funkci a radikální reforma jejich politických stran.

Nástup Margaret Thatcherové na post ministerského předsedy vlády, je považován jako počátek nové éry vztahů mezi Británií a Společenstvím. Více než jedenáct let v čele britské vlády z ní udělalo nejen první ženu zastávající tento post, ale také nejdéle sloužícího britského premiéra 20. století. Margaret Thatcherová v rámci své konzervativní politiky, prosazovala silný akcent na národní zájmy své země, a díky své neústupnosti a konfrontačnímu stylu dosáhla mnoha úspěchů. První léta její vlády jsou charakterizována jako období evropské politické angažovanosti, z nichž nejvýznamnější bylo podepsání Jednotného evropského aktu a vyjednání slevy na příspěvku do rozpočtu Společenství. Během diskuzí o vytvoření jednotné měny a silné politické unie, předsedkyně Thatcherová změnila svůj názor a přistoupila ke skeptickému postoji vůči Evropskému společenství, kterým byl možným zapříčiněným konce její politické kariéry.

Příchod labouristy Tonyho Blaira do úřadu 2. května 1997 svědčil o novém ideologickém přístupu k vztahům Británie s Evropskou unií. Evropská politika Tonyho Blaira byla mnohem více proevropská než ta, kterou prosazovali jeho předchůdci. Od poloviny devadesátých let se jeho Labouristická strana (New Labour)² postupně snažila prosazovat proevropský postoj a její vůdce Tony Blair se již netajil tím, že je pevným obhájcem evropské integrace. Krátce poté, co vstoupil do funkce předsedy vlády, Blair podepsal Amsterodamskou smlouvu a připojil se k sociální kapitole Smlouvy o Evropské unii, kterou jeho konzervativní předchůdce John Major odmítl. I přes úspěchy dosažené jeho konstruktivní diplomacií, byl Blair pro svůj evropský postoj postupně podkopán řadou vnitřních a vnějších faktorů (Smith 2005: 703).

Cíle práce a výzkumné otázky

Text si klade za cíl zanalyzovat a srovnat vztahy Velké Británie a Evropské unie, respektive jejího předchůdce Evropského společenství, během úřadování Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira na postu ministerského předsedy a zjistit, co tyto vztahy ovlivnilo a do jaké míry byly rozdílné. V teoretické rovině je tato práce podepřena teorií *euroskepticismu*. Tyto

² Počátek éry New Labour je datován v rozmezí let 1994–96, kdy byl do jejího čela zvolen Tony Blair, strana ze svých stanov vypustila závazek prosazovat kolektivní vlastnictví výrobních prostředků (článek IV) a přijala nový programový manifest New Labour, New Life for Britain (Váška 2017: 11).

oblasti výzkumu jsou shrnuty do výzkumných otázek, jejichž zodpovězení je hlavním cílem předkládané bakalářské práce. Znění otázek je následující:

Do jaké míry se lišil postoj evropské politiky Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira a jak se tyto rozdíly odrážely ve vztazích Velké Británie a Evropského společenství, respektive Evropské unie?

Překonala Blairova politika tradiční označení VB jako „nepříjemného partnera“? Změnila politika New Labour tradiční euroskeptický postoj vůči EU?

Časové, geografické vymezení práce

Regionální vymezení této bakalářské práce zahrnuje území obou zúčastněných aktérů, tedy všechny členské země EU s ohledem na jejich počet v daném období a samotnou Velkou Británii. Časově je práce vymezena na základě vládních období dvou ministerských předsedů a to roky 1979-1990 a 1997-2007. Začátek prvního zkoumaného období je vytyčen rokem 1979 záměrně, neboť tehdy se k moci dostala Margaret Thatcherová, první zvolená žena v úřadu ministerského předsedy Velké Británie. Její vláda je charakterizována nekompromisností a v první řadě euroskeptickým přístupem k tehdejší evropské integraci. Toto vládní období končí rokem 1990, kdy Margaret Thatcherová na základě tehdejších událostí odstoupila v druhém kole předsedy Konzervativní strany. Druhé zkoumané období je vymezeno roky 1997-2007, které představuje nejen zvolení nového premiéra Tonyho Blaira, ale také nahrazení dosud vítězné Konzervativní strany, stranou Labouristickou. Tři volební období premiéra Blaira jsou popisována jako nejevropštější od doby, kdy se Velká Británie stala členem Evropské unie. Práce je symbolicky ukončena rokem 2007, kdy dochází k rezignaci Tonyho Blaira na post ministerského předsedy Velké Británie.

Analýza literatury

Literatura použitá při psaní této bakalářské práce se svým charakterem liší v závislosti na jednotlivých kapitolách. Zásadní rozdíl je viditelný v rámci první kapitoly a zbytku bakalářské práce. První kapitola, která pokrývá celou teoretickou část, se zabývá díly autorů, jež se zaměřují na problematiku postojů k evropské integraci, samotnému pojmu euroskepticismu, ale také různým kategorizacím tohoto fenoménu. Problematikou euroskepticismu se v úvodu práce zabývají Karine Tournier-Solová a Chris Gifford, kteří své poznatky prezentují v knize *Introduction: The Structure of British Euroscepticism*. Autorem, který se vymezením euroskepticismu zabýval mezi prvními, je Paul Taggart. Pro tuto práci použila autorka jeho

článek *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems*, kde i přes některé nedostatky definuje pojem euroskepticismus. Stěžejním dílem jak pro tuto kapitolu, tak pro celou práci je článek Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka: *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Denifinition, Measurement and Causality*, ve kterém tito autoři nabídli svou přepracovanou původní typologii, která je dodnes nepřekonána.

Další díla autorů kategorizující fenomén euroskepticismu jsou Petr Kopecký a Cas Mudde. Jejich práce *The Two Sides of Euroscepticism: Party Position on European Integration in East Central Europe* kritizuje původní pojetí již zmíněných autorů Taggarta a Szczerbiaka a poskytuje nový pohled na tuto problematiku. Na základě výtek navrhli Kopecký a Mudde vlastní členění, které vychází z dvojdimenzionálního vztahu k EU. Christopher Flood ve spolupráci se Simonem Usherwoodem dále navázali na typologizaci euroskepticismu dle vzestupné tendence a to ve svém článku *Ideological Factors in Party Alignments on the EU: A Comparison of Three Cases*. Předností této práce je zahrnutí analýzy již proevropského postoje stran. Koncept Nicola Contiho zveřejněný v článku *Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case* a pozdější spolupráce s Lucem Verzichellim v článku *The European dimension of political discourse in Italy. A longitudinal analysis of party preferences (1950-2001)*, považuje autorka za velice praktický. Tento koncept zachycuje jak negativní, tak pozitivní postoje k evropské integraci. Ačkoliv byl původně aplikován pouze pro italské prostředí, je považován za jeden z nejoblíbenějších a dodnes je hojně používán mnohými autory. Jednotlivé typologie jsou kritizovány na základě využití sborníku *Euroscepticismus a země střední a východní Evropy* od Petra Kanioka.

Závěr první kapitoly poté uzavře samotná charakteristika britského euroskepticismu a teorie, které tento jev osvětlují. Pro tento účel autorka čerpala ze sborníku *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*, který editoval Mennon Spiering spolu s Robertem Harmsenem. Britskému euroskepticismu se také věnuje dánská autorka Catharina Sørensen v článku *Danish and British popular Euroscepticism compared: A sceptical assessment of the concept*, která zkoumá podobnosti a rozdíly mezi dánskými a britskými skeptickými nebo negativními postoji veřejnosti k Evropské unii.

Období analyzující vládu ministerské předsedkyně Margaret Thatcherové je literárně velmi dobře zpracováno. Výchozím zdrojem pro tuto část práce jsou vlastní premiérčiny paměti, publikované v knize *Roky na Downing Street*, které předkládají osobní pohled na politiku. Ucelený pohled na britskou politiku rovněž nabízí kniha českého politika Hynka Fajmona: *Margaret Thatcherová a její politika*. Kniha poskytuje ucelenou analýzu politiky

konzervativních vlád v celém jedenáctiletém období premiérky, místy však nelze vytknout autorova až přílišná chvála k osobě premiérky. Role Thatcherové při transformaci britské konzervativní strany na stranu stojící proti Evropské unii, je vylíčena v článku *'One Woman's Prejudice': Did Margaret Thatcher Cause Britain's Anti-Europeanism?* Autory tohoto článku jsou Cary Fontana a Craig Parsons, kteří se snaží osvětlit, zda právě tato premiérka postavila Velkou Británii do role „nepříjemného partnera“. Audiovizuální záznam s autentickým projevem Thatcherové o budoucnosti EU (Evropského společenství) je dostupný na internetovém serveru *Youtube*.

Z autorů zabývajících se postojem Británie k Evropské unii během vlád Tonyho Blaira je taktéž nespočet. Událostmi jak na domácí, tak mezinárodní politické scéně se zabývá autorka Julia Smith ve své práci *A Missed Opportunity? New Labour's European Policy 1997-2005*. Tato práce byla stěžejním dílem pro tuto kapitolu, jelikož článek zahrnuje všechny důležité aspekty evropské politiky New Labour, včetně názoru na otázku eura. Obsahově podobný je také článek *Blair's project in retrospect* od Johna Graye. Přínosným autorem je také Oliver Daddow, jehož článek *Margaret Thatcher, Tony Blair and the Eurosceptic Tradition in Britain*, poskytuje pohled na zahraniční politiku Tonyho Blaira postavenou na základě euroskeptické tradice, kterou popularizovala Margaret Thatcherová. Postoji Velké Británie k euru věnuje kapitolu publikace *New Labour* od autorů Stephena Drivera a Luka Martella. Využití sekundárních zdrojů týkající se evropských politik Tonyho Blaira, je do jisté míry omezeno svou nedostupností v České republice. Proto autorka vychází z originálních vládních dokumentů, politických projevů či volebních manifestů Labouristické strany, které jsou pro porozumění jednotlivých částí klíčové.

Doplňující informace k událostem probíhajících během vlád Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira poskytly články: *The UK: 40 Years of EU Membership* od Helen Wallace; *Britain and Europe* od Roberta Coopera; *Britain's Membership in The European Communities and THE European Union*, jehož autorem je Grzegorz Ronek. V neposlední řadě také kniha Johna Younga, *Britain and European Unity 1945-1992*, která poskytuje ucelený, avšak příliš stručný vývoj postoje Velké Británie k Evropě, což může do určité míry působit nedostatečně.

Autorka pro tuto bakalářskou práci využívá literaturu a prameny téměř zahraničního původu. Důvodem je nedostatečné zpracování daného tématu českými autory či neexistující překlady jednotlivých prací. Většina použité literatury pochází z prestižních periodik či online knihoven. Jedná se o periodika *Journal of Common Market Studies*, *International Affairs* či online databáze jako *JSTOR* a *Wiley Online Library*. Tato práce by se také neobešla bez

mediálních a zpravodajských zdrojů. V tomto ohledu práce čerpá z BBC, The Guardian, The Independent, Euractiv, Financial Times.

Metodologické postupy a struktura práce

Z metodologického hlediska je bakalářská práce komparativní případovou studií dvou specifických britských vlád. Na rozdíl od klasické jednopřípadové studie, komparativní zkoumá dva a více případů a provádí jejich srovnávací analýzu (across-case analysis). Ke srovnávání většího počtu případů může docházet i v jednopřípadové studii, avšak komparativní studie srovnává pozorování existující alespoň ve dvou různých případech (Karlás 2008: 62). Tato studie také nabízí do značné míry svébytné možnosti pro posilování konstrukční platnosti a teoretické vytiženosti. Tyto možnosti se zakládají na relativně soustředěné analýze několika případů. Právě tento postup může vést ke konceptuálním a teoretickým poznatkům, které vystoupí do popředí až tehdy, když přestaneme konkrétní případy zkoumat odděleně a začneme je srovnávat (Karlás 2008: 88).

Text bakalářské práce je rozčleněn do čtyř hlavních kapitol. První kapitola se věnuje teoretickému rámci práce. Autorka ve svých podkapitolách věnuje pozornost možným postojům k evropské integraci a osvětluje, jaké jsou jejich zásadní rozdíly. Dále uvádí typologie vybraných autorů, které pomohou začlenit evropské politiky jednotlivých politiků, v tomto případě se bude jednat o Margaret Thatcherovou a Tonyho Blaira. Předposlední část je zaměřena na samotný vývoj euroskepticismu ve Velké Británii a možné příčiny jeho vzniku na tomto ostrovním státě. Závěr této kapitoly prezentuje vysvětlení, jak bude teoretická část propojena s částí analytickou.

Druhá a třetí kapitola je již zaměřena na analytickou část práce. V jednotlivých kapitolách budou charakterizovány evropské politiky vybraných politiků se zaměřením na určitá témata, kterým se britská politická scéna ve své době musela věnovat. Obě kapitoly jsou věnovány pouze otázkám s evropskou tematikou a nezabývají se postoji jednotlivých vlád na domácí půdě, pokud přímo nesouvisí s ES/EU. Kapitola číslo 2 charakterizuje vztahy Velké Británie a Evropského společenství v době vlády Margaret Thatcherové, tedy období mezi roky 1979 až 1990. Kapitola analyzuje postoje této konzervativní premiérky k jednotlivým evropským tématům, která byla pro tehdejší Velkou Británii zásadní. Jedná se o dlouholetý problém s otázkou britských příspěvků do evropské pokladny, který byl již v počátcích její vlády velmi diskutovaným tématem. Dále jsou zde problémy, týkající se vyjednávání Jednotného

evropského aktu či britskému postoji k Evropskému směnnému kurzu. Závěr kapitoly je poté věnován vizi Thatcherové ohledně budoucích vztazích v rámci evropské integrace.

Evropská politika Tonyho Blaira je charakterizována ve třetí kapitole. Tato část je ohraničena třemi vládami Tonyho Blaira, tedy obdobím od roku 1997 do 2007. V první řadě se kapitola věnuje samotné transformaci a přehodnocení přístupu jeho Labouristické strany k otázkám evropské integrace, která byla pro tohoto politika stěžejní a stanovila tak směr na další období. Stejně jako v předchozí kapitole se i tato věnuje tématům, jež byla prioritní pro Blairovu vládu. V rámci evropských politik se jedná o společnou bezpečnostní a obrannou politiku, úspěšné vyjednání Smlouvy o budoucnosti Evropy či celkovému začleňování do struktur Evropské unie. Pozornost je také věnována tématu euru, která byla pro toto období zásadní.

Poslední kapitola provádí zhodnocení britsko-evropských vztahů během již zmíněných vlád. Zaměří se na jednotlivé přístupy obou premiérů v jednotlivých obdobích a charakterizuje příčiny těchto postojů. Kapitola také odpoví na otázky, do jaké míry se lišily evropské politiky Thatcherové a Blaira. Zároveň se zaměří na jednotlivé odlišnosti, popřípadě srovnalosti a podá tak výsledné zhodnocení postoje těchto britských vlád k Evropské unii.

1. Euroskepticismus jako pojem a politický postoj

Fenomén euroskepticismu nemá příliš dlouhou tradici, aby existovala obecně přijímaná definice a jednoznačné vymezení. K problému jeho definování a uchopení navíc přispívá to, že bývá často desinterpretován v médiích, což přispívá k ovlivňování názorů široké veřejnosti. Euroskepticismus má tendenci být používán jako obecný pojem zahrnující všeobecný svazek postojů, které jsou v rozporu s evropskou integrací a opozicí vůči Evropské unii (Szczerbiak, Taggart 2003: 10). Tato kapitola se zaměří na hledání možných definic a typologií, které představují vybraní odborníci, zkoumající tento jev. Závěr kapitoly také nastíní euroskepticismus ve Velké Británii, který pomůže s identifikací prostředí, ve kterém se pohybovali Margaret Thatcherová a Tony Blair.

Před analýzou jednotlivých typologií euroskepticismu v Evropě, je třeba nejprve definovat samotný pojem. Termín lze rozdělit na tři části: „euro“, „skeptik“ a „-ismus“. Slovo „euro“ představuje určitou spojitost s Evropou a s jejím integračním procesem. Zajímavě se jeví slovo „skeptik“, jehož původ můžeme zaznamenat už v antických řeckých školách filozofie, které tvrdily, že je nemožné získat skutečné znalosti o všech skutečnostech. Skepticismus lze tedy definovat jako pochybnost či nedůvěru. Přípona slova „-ismus“, je spojena právě s politickými ideologiemi a otázkami (Euractiv 2015; Sørensen 2009: 78-79). Na pojem euroskepticismus, lze tedy nahlížet jako na ideologii s kritickým postojem, která odmítá veškeré procesy evropské integrace (Palovský 2004). Jak je zřejmé z definice euroskepticismu, euroskeptičtí občané kritizují Evropskou unii za to, že převzala moc od národní vlády členských států a představuje hrozbu pro národní suverenitu (Euractiv 2015).

Autoři Harmsen a Spiering uvádějí, že „*euroskepticismus se zpočátku jevil jako svérázný anglický fenomén, který přispíval k vnímání rozpačitosti a odlišnosti státu ke kontinentálnímu projektu politické a ekonomické integrace.*“ (Harmsen, Spiering 2004: 13). Spolu se stále zrychlujícím se procesem evropské integrace, dochází k nárůstu odporu vůči Evropské unii. Od počátku devadesátých let se v kontinentální evropské politické diskuzi stále více prosazují různé formy euroskepticismu. Intenzita těchto forem euroskepticismu postupně narůstá s rozšiřujícími se pravomocemi Evropské unie (Harmsen, Spiering 2004: 13). Podobný názor zastávají i Chris Gifford a Karine Tournier Solová, kteří definují koncept euroskepticismu jako něco velmi britského. Termín byl poprvé použit v roce 1985, v britských novinách „*The Times*“, který odkazoval na nevstřícný postoj britské Konzervativní strany, vůči tehdejším politikám Jacquese Delorse (Gifford, Tournier-Sol 2015: 2; Spiering 2004: 127).

Euroskepticismus se stal součástí politického života, a sekundárně také politologie, zásluhou britské konzervativní premiérky Margaret Thatcherové. Svým kritickým projevem na summitu ES v Bruggách³, se výrazně distancovala od postupujícího procesu evropské integrace. Thatcherová se v tomto projevu nezamýšlela zcela vymezit vůči projektu samotné evropské integrace, pouze kriticky hodnotila aktuální podobu a další směřování (Danics 2017: 139).

Tato událost započala změnu vnímání pojmu euroskepticismu jako kritického a opozičního směru, který se staví, jak na národní, tak na unijní úrovni vůči evropské integraci, ale i vůči samotné podobě Evropské unie. Euroskeptici se dožadovali, aby při rozhodování o dalším vývoji celého evropského integračního procesu a podoby Evropské unie byla mnohem více zohledňována i alternativní opoziční stanoviska jednotlivých členských států, což je podstatou každé demokratické a konstruktivní politické spolupráce. Opoziční stanoviska zastávala názor že, EU by měla zachovávat strukturu národních států a neměla by směřovat k federativnímu uspořádání. Zároveň lze pod pojmem euroskepticismu vnímat další kritické názory a stanoviska, včetně zásadního požadavku na vystoupení dané země z EU, nebo požadavku na její rozpuštění (Danics 2017: 139-140).

1.1. Typologie euroskepticismu

1.1.1. Typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka

Výraz euroskepticismu se v západoevropské žurnalistice začal vyskytovat již v průběhu 90. let. V roce 1998 jej politolog Paul Taggart jako první přenesl do akademické literatury, když pojem euroskepticismu použil k vyjádření „*myšlenky nahodilé nebo kvalifikované opozice, stejně tak jako přímé a nekvalifikované opozice vůči procesu evropské integrace*“ (Taggart 1998: 366). Za euroskeptický postoj považoval Taggart i konstruktivní kritiku jednotlivých unijních politik, nebo striktní odmítání vývoje a dalšího směřování Evropské unie (Taggart 1998: 366). V pozdější spolupráci s Aleksem Szczerbiakem představili novou typologii euroskepticismu. Tato typologie se zaměřuje na rozdíly v hloubce a míře odporu k projektu evropské integrace a dělí euroskepticismus na „*tvrdý*“ a „*měkký*“ (Kaniok 2006: 15). Původní definice zněla takto:

„Tvrdý euroskepticismus je tam, kde se nachází zásadní odpor vůči EU a evropské integraci, a proto může být viděn ve stranách myslící si, že by jejich země měli ukončit své

³ Thatcher, Margaret. Speech to the College of Europe: („The Bruges Speech“), 1988. (online). Dostupné z [www:https://www.youtube.com/watch?v=wkRwMFy0CVM](https://www.youtube.com/watch?v=wkRwMFy0CVM).

členství, anebo jejichž politiky směrem k EU se shodují s opozicí k celému projektu evropské integrace, tak jak je koncipovaný v současnosti“ (Taggart, Szczerbiak 2002: 7).

„Měkký euroskepticismus je tam, kde se nenachází zásadní odpor k evropské integraci nebo členství v EU, ale kde jsou obavy z jedné či více oblastí politiky vedoucí k vyjádření kvalifikované opozice vůči EU, nebo kde je pocit, že „národní zájem“ je v současnosti v rozporu s plánem Unie“ (Taggart, Szczerbiak 2002: 7).

Taggart a Szczerbiak rozeznávají dvě skupiny *tvrdě* euroskeptických politických stran. Za první příklad tvrdě euroskeptických stran považují monotématické (single issue), jejichž identita je založena výhradně na mobilizaci proti EU. Druhým příkladem jsou strany, kde je opozice vůči EU vyložena způsobem, který ji kritizuje jako příliš kapitalistickou, socialistickou, či byrokratickou v závislosti na ideologickém postavení, které může být komunistické, konzervativní, socialistické nebo populistické. Tato strana poté vyzývá k zásadnímu přepracování podmínek, na jejichž základě je země členem EU. Obě tyto skupiny sice chtějí zásadně změnit podmínky setrvání jejich země v Unii, ale za tak nedosažitelných podmínek, že jsou de facto v rozporu se členstvím v EU (Taggart, Szczerbiak 2002: 7-8). Co se týká verze *měkkého* euroskepticismu, ten může existovat pouze u stran, které používají rétoriku protievropského postoje jako součást svého politického repertoáru. Smyslem jeho identifikace, je zachycování takových pozic, které představují skutečný skepticismus ohledně toho, jakým se evropské integrace v současnosti vyvíjí (Taggart, Szczerbiak 2002: 7-8).

Taggartovo a Szczerbiakovo původní rozdělení a definování *měkkého* a *tvrdého* euroskepticismu, se dočkalo mnoha pochvalných, ale také kritických reakcí. Na tuto typologii především reagovali Kopecký a Mudde, kteří svou kritiku postavili na dvou argumentech. První výtku kritizovala velmi široké a vágní pojetí *měkkého* euroskepticismu. Podle nich, lze do takto širokého pojetí zahrnout jakýkoliv nesouhlas s EU a jejími politikami. Druhou výtku směřovali na samotnou otázku členství v EU, protože dle jejich názoru se nejedná o klíčový aspekt, na jehož základě je možné klasifikovat euroskepticismus (Taggart, Szczerbiak 2003: 3). Taggart a Szczerbiak na základě výše uvedené kritiky, přijali výtku týkající se důrazu na problematiku podpory členství země v EU a nahradili ji včleněním podpory či opozice transferu politické moci směrem od státu na nadnárodní centrum v podobě EU (Kaniok 2006: 20). Jejich modifikované pojetí zní takto:

Tvrký euroskepticismus je vymezen jako „principiální opozice vůči projektu evropské integrace v podobě, jakou představuje Evropská unie“ (Taggart, Szczerbiak 2003: 12).

Měkký euroskepticismus je nově označován jako „absence principiální kritiky vůči EU, ale jedná se o přítomnost opozice vůči současné trajektorii, jejímž obsahem je nárůst kompetencí a suverenity EU“ (Taggart, Szczerbiak 2003: 12).

Petr Kaniok považuje Taggartovu a Szczerbiakovu modifikovanou typologii za nejvhodnější příklad k identifikaci jednotlivých politických stran⁴. Podle jeho názoru, typologie zapracovala většinu kritických výtek, které byly směřovány na původní definici *měkkého* a *tvrdého* euroskepticismu. Revidovaná verze této typologie vypovídá poměrně spolehlivě o postojích daných politických stran, ačkoliv není zcela ideální (Kaniok 2006: 21). Autorka s tímto názorem plně souhlasí a dodává, že typologie P. Taggarta a A. Szczerbiaka je jasná a zřetelná. Za nedostatek považuje pouze fakt, že autoři nepracují se skupinou stran s pozitivním vztahem k EU, což dává konceptu pocit neúplnosti.

1.1.2. Typologie Petra Kopeckého a Case Muddeho

Na základě výtek vůči typologii Taggarta a Szczerbiaka, navrhli Kopecký a Mudde vlastní členění. Jak již bylo výše zmíněno, kritizovali zejména rozsáhlost *měkkého* euroskepticismu a jeho nejasnou hranici s *tvrdým* euroskepticismem. Zároveň viděli nedostatek ve vnímání rozdílu mezi podporou evropské integrace a podporou samotné EU. Dle jejich názoru je euroskepticismus nesprávně připisován stranám a ideologiím, které jsou v podstatě proevropské, stejně jako těm, které jsou přímo protievropské. V praxi to může vést k nadhodnocení a podceňování síly fenoménu v jakémkoli politickém systému a vést k tomu, abychom viděli více či méně euroskepticismu, než jak se ve skutečnosti prezentuje. Kopecký a Mudde proto navrhnou alternativní způsob členění, který vychází z dvojdimenzionálního vztahu k EU, kde jsou vymezeny dvě roviny postojů k evropské integraci: rozptýlená a specifická podpora (Kopecký, Mudde 2002: 300). „*Rozptýlenou podporou se rozumí podpora obecných myšlenek evropské integrace, které jsou základem EU. Specifickou podporou označujeme podporu obecné praxe evropské integrace; to znamená samotnou EU, tak jak je a jak se vyvíjí*“ (Kopecký, Mudde 2002: 300).

Na základě rozptýlené podpory tak můžeme odlišovat *eurofily* a *eurofoby*. *Eurofilové* věří, že klíčem evropské integrace je institucionalizovaná spolupráce na bázi sdílené suverenity a integrovaného liberálního tržního hospodářství. *Eurofilové* jsou potom zastánci nadnárodního přístupu nebo pouze zastánci volného obchodu. Na druhou stranu *eurofobové* nepodporují

⁴ Petr Kaniok ve sborníku *Euroskepticismu a země střední a východní Evropy*, aplikuje jednotlivé typologie euroskepticismu na vybrané země střední a východní Evropy (Kaniok 2006: 21).

projekt evropské integrace, včetně samotné EU a to jak z politických, tak ekonomických důvodů (Kopecký, Mudde 2002: 300-301).

Specifická podpora odděluje *eurooptimisty* a *europesimisty*. *Eurooptimisté* stojí za současnou podobou EU a zároveň podporují myšlenku jejího dalšího směřování. *Europesimisté* naproti tomu nepodporují EU v dané podobě nebo jsou pesimističtí vzhledem k jejímu dalšímu vývoji (Kopecký, Mudde 2002: 302). Propojení těchto typologií vede ke čtyřem kategoriím stranických pozic ideálního typu v Evropě:

Euroentuziasté, jsou strany nebo skupiny, které vychází z kombinace eurofilní a eurooptimistické dimenze. Tyto skupiny podporují evropskou integraci a současnou trajektorii EU. *Euroskeptici* naopak propojují eurofilní a europesimistické pozice. Podporují evropskou integraci, ale odmítají současnou trajektorii EU. *Europragmatici* jsou skupina, která kombinuje postoje eurofobů a optimistů EU. Jsou to sice odpůrci evropské integrace, ale podporují současnou trajektorii EU. *Euroodmítači* kombinují postoje eurofobů a europesimistů. Striktně odmítají veškeré myšlenky evropské integrace a zároveň nesouhlasí se současným vývojem EU (Kopecký, Mudde 2002: 302-303). Pro lepší přehlednost jsou výsledné čtyři kategorie znázorněny v následující tabulce.

Tabulka č. 1: Typologie stranických postojů k EU a evropské integraci dle Muddeho a Kopeckého

	<i>Eurofilové</i>	<i>Eurofobové</i>
<i>EU-optimisté</i>	<i>Euroentuziasté</i>	<i>Europragmatici</i>
<i>EU-pesimisté</i>	<i>Euroskeptikové</i>	<i>Euroodmítači</i>

(Kopecký, Mudde 2002: 303)

Petr Kaniok pozitivně vnímá fakt, že Kopecký s Muddem obohatili pojetí euroskepticismu o poznatek, že ne všechny euroskeptické strany musí oponovat evropské integraci. Naopak tyto strany kritizují EU za to, že se odchýlila od původního smyslu integračního procesu. Nicméně Kopeckého a Muddeho klasifikaci vylučuje problematický typ europragmatiků, pro který dosud není praktického užití (Kaniok 2006: 17).

1.1.3. Typologie Nicolò Contiho a Luca Verzichelliho

Nicolò Conti a Luca Verzichelli jsou autory, kteří se také pokusili vytvořit vlastní členění euroskepticismu. Původní Taggartovu a Szczerbiakovu definici doplnili třemi dalšími kategoriemi, které pomohly pokrýt širokou škálu stranických postojů k evropské integraci. Mimo zmíněné typologie *měkkého* a *tvrdého euroskepticismu*, jsou novinkou kategorie stran s neutrálním či nejasným postojem, ale také ty s extrémně pozitivním přístupem k evropské integraci (Conti 2003: 15; Conti, Verzichelli 2003: 8). Jejich koncept euroskepticismu je definován následovně.

Tvrký euroskepticismus je definován svým nejnegativnějším postojem k evropské integraci. Tento přístup lze pozorovat u stran, které si myslí, že jejich země by měla odstoupit od členství, nebo jejichž politiky vůči EU odporují celému projektu evropské integrace, který je v současné době koncipován. Neexistuje žádný reformní příslib, pouze radikálně změna současné trajektorii evropské integrace;

Měkký euroskepticismus zahrnuje strany, které nestojí proti základním principům evropské integrace, pouze negativně hodnotí některé z jejích politik. Strany s měkkými euroskeptickými postoji si kladou za cíl reformovat Evropu podle jejích principů;

Neutrální postoj definujeme jako nedostatek jasného stanoviska stran k evropské integraci. Mohou být vyjádřeny preference, týkající se jednotlivých evropských politik, ale celkově není možné identifikovat postoj strany;

Funkční europeanismus se týká stran, kde podpora evropské integrace může být reorganizována do strategie, která slouží domácím zájmům nebo zvláštnímu stranickému cíli. Ve straně, která má tento postoj, neexistuje žádný závazek k další integraci, pokud se neprokáže, že by sloužila těmto konkrétním zájmům. Jinými slovy, tento postoj může mít podobu status quo proevropanství, pokud je specifický zájem strany posílen evropskou integrací;

Identitární europeanismus se setkává s principiální podporou evropské integrace a EU. Podporuje další přesun kompetencí z národní do nadnárodní arény, federální Evropy a evropského občanství. Další integrace je základním cílem strany (Conti, Verzichelli 2003: 8-9; 48).

Autorka vnímá tuto kategorizaci jako velice atraktivní. Nové kategorie stran s nespecifikovaným či neutrálním postojem, pomáhají pohodlně zařadit i těžko určitelné strany.

Je však nutné doplnit, že Conti pracuje s původním pojetím euroskepticismu, tak jak ho definovali Taggart se Szczerbiakem, což může být vnímáno jako již překonané a poněkud neinovativní (Kaniok 2006: 22).

1.1.4. Typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda

Flood a Usherwood přichází s alternativním dělením postojů vůči EU. Navazují na předchozí typologie s rozdílem, že vytvořili kategorie euroskepticismu, které mají vzestupnou tendenci podle míry podpory EU. Jejich cílem je upřesnit poněkud přísnější specifikaci klasifikace Szczerbiaka a Taggarta a zároveň navázat na model Kopeckého a Muddeho bez nadměrného rozšíření kategorií (Flood, Usherwood 2005: 5-6). Následujících šest kategorií může být aplikováno samostatně, nebo ve vzájemné kombinaci:

Odmítači negují nejen členství v EU, ale zároveň i veškerou participaci země v evropské politice či instituci;

Revizionisté preferují návrat k dřívějšího stavu, který byl obvykle před revizí smlouvy celého uspořádání EU nebo změny k určité oblasti politiky;

Minimalisté akceptují status quo, ale snaží se o zpomalení další integrace, buď jako celku nebo jen určité oblasti evropské politiky;

Gradualisté uznávají evropskou integraci, ale jen pokud je prováděna pomalu a s velkou obezřetností;

Reformisté sice souhlasí s prohlubováním evropské integrace, ale zároveň zdůrazňují potřebu odstranění nedostatků z předchozí integrační činnosti a zkvalitnění evropských institucí;

Maximalisté usilují o co nejrychlejší prohlubování evropské integrace či konkrétní Unijní politiky (Flood, Usherwood 2007: 6).

Stupňovitá typologie Flooda a Usherwooda představuje zajímavý teoretický koncept, ačkoli není aplikovatelná na všechny politické systémy. „*Důraz na vymezení jednotlivých typů Floodovy škály ve vztahu se specifickou podobou integrace, znamená rezignaci na dlouhodobější hodnocení. Politické strany navíc málokdy vymezují či revidují své pozice vůči evropské integraci na základě znění primárního práva*“ (Kaniok 2006: 22). Nelze vytknout také fakt, že některé stupně jsou nedostatečně interpretované a může tak docházet k problematickému zařazení jednotlivých stran.

1.2. Euroskepticismus ve Velké Británii

Problematický vztah Velké Británie k evropské integraci a jejímu ztělesnění v podobě Evropské unie je viditelný již od poválečného období. Budování Evropské unie začalo bezprostředně po roce 1945, s cílem provázat evropské národy tak pevně k sobě, aby se válka na kontinentu již nikdy neopakovala. Cesta k faktickému členství se však ukázala jako složitá, protože Charles de Gaulle⁵ dvakrát vetoval britskou žádost. Svůj postoj k nevhodnosti Británie jako člena EHS odůvodnil tím, že Británie je „*ostrovním a námořním státem, vázaným svým obchodem, trhy, zásobami potravin, na často i nejvzdálenější země a zároveň disponuje velmi zvláštními, originálními zvyky a tradicemi*“ (Grant 2008: 1). Silný odpor De Gaulla byl později spojen s obviněním z příliš úzkých vztahů Británie se Spojenými státy, které považoval za nevhodné a hroící pro Evropu (Pečinka 2004). Tyto překážky zbrzdily přístupový proces mezi koncem padesátých a sedmdesátých let 20. století a představovaly prvotní příčinu národní euroskeptické tradice (Gifford 2015). Po horlivých debatách jak na celostátní, tak na evropské úrovni došlo k podpisu přístupových smluv a přijetí *acquis communautaire*⁶. Velká Británie vstoupila do Evropských společenství v roce 1973. Tato doba mezi poválečnou dobou a vstupem do EHS je charakterizována jako první fáze britského euroskepticismu (Taggart, Szczerbiak 2008: 94; Sørensen 2004: 16).

Ačkoliv již byla Velká Británie právoplatným členem Společenství, nedokázala se zcela ztotožnit s celou organizací tak jednoduše jako ostatní členové, z tohoto důvodu si získala označení „awkward partner“. Zároveň také vystřízlivěla ze své počáteční euforie být členem EHS. Díky tehdejší mezinárodní finanční krizi, rostoucím inflacím a znatelnou nezaměstnaností, bylo celé členství značně zpochybnováno. Důsledkem těchto událostí bylo celostátně konané referendum v roce 1975, kde se 67% voličů vyslovilo nadále setrvat ve strukturách ES (BBC 2014; Hitchcock 2003: 437; Troitiño 2009: 129). Toto referendum ohraničuje právě druhou fázi euroskeptické Británie (Taggart, Szczerbiak 2008: 94.) Třetí období britského euroskepticismu je vymezeno zvolením Margaret Thatcherová do úřadu britského ministerského předsedy v roce 1979 (Taggart, Szczerbiak 2008: 94). V této době se euroskepticismus stal již trvalým, ale skrytým rysem politického diskursu. Viditelným byl především ve vyjednávání Jednotného evropského aktu či budoucí společné měny (euro),

⁵ Charles De Gaulle byl francouzský státník, voják a zakladatel tzv. páté francouzské republiky v roce 1959 (Pečinka 2004).

⁶ „Acquis communautaire“ je v Evropské unii důležitým konceptem. Zahrnuje všechny smlouvy, právní předpisy EU, mezinárodní dohody, normy, soudní rozsudky, ustanovení o základních právech a horizontální zásady ve smlouvách, jako je rovnost a nediskriminace (EU-Abc 2019).

jejichž cílem bylo dále propojit evropské členské státy. I v tomto případě si Británie stála tvrdohlavě za svým a rozhodla se od obou složek opustit. Szczerbiak a Taggart vymezují ještě čtvrtou fázi, profilující se od konce osmdesátých let až do dnešních dob (Taggart, Szczerbiak 2008: 94).

1.2.1. Tradice britského euroskepticismu

Velká Británie nikdy nebyla příliš oblíbeným členem Evropské unie. Ostatní členové kontinentu je vždy vnímali za příliš odlišné, než aby byly konstruktivními členy tehdejšího Evropského hospodářského společenství (EHS). Jedinečnost britského euroskepticismu pramení z několika tradic Velké Británie. Mezi tyto tradiční odlišnosti můžeme zařadit geografii, kulturní pojem „Britishness“, specifický politický systém a média (Grant 2008: 2). V následujících částech budou analyzovány důsledky těchto charakteristik ve vztahu k euroskepticismu.

Nabízí se tedy čtyři hlavní důvody, proč je Velká Británie tak odlišná od jiných členských států. První ze čtyř důvodů je geografická vzdálenost a s tím spojený její vliv na britskou historii. Zeměpisná poloha Británie do značné míry podporuje euroskepticismus. Británie se nachází uprostřed oceánu, a proto nemá žádný přímý, fyzický kontakt nebo geografické hranice s národními státy na pevnině. Samotní Britové mluví o Evropě jako o jiném místě. Na základě zeměpisné vzdálenosti, označují Evropu pojmem „kontinent“, který nabízí pohled na jedinečnou charakteristiku Británie v souvislosti s jejím vztahem k EU (McCrary 2017: 111). Tento vztah definoval i Winston Churchill, který prohlásil, že „*pokaždé, když si budeme moci vybrat mezi Evropou a otevřeným mořem, vybereme si otevřené moře*“ (Sørensen 2004: 19). Také historie Británie byla velmi odlišná od většiny kontinentálních mocností. Británie byla vždy orientována na jiné kontinenty více než jakákoliv jiná evropská mocnost. Špičkové obchodní a koloniální expanze Britů do Severní a Jižní Ameriky, Asie a Afriky, vedly nejen k silným ekonomickým vazbám na tyto regiony, ale také ke změně vzorců přistěhovalectví a kulturní výměny. Podobně i jiné evropské mocnosti hledaly vliv a obchodní vazby s kontinentálními partnery, avšak jen mezi sebou (Grant 2008: 2). Ačkoliv byla Británie během své historie zapojená do četných evropských válek, její zájmy a ambice směřovaly více k jiným kontinentům (Grant 2008: 2). Profesor Charles Grant poznamenal, že vzpomínky na vítězné války dávají Britům samolibý pocit morální převahy vůči většině národů Evropy⁷ (Grant 2008:

⁷ Charles Grant odkazuje především na Druhou světovou válku, ze které Velká Británie vyšla jako jedna z vítězných zemí (Grant 2008: 2-3).

3). Jak již bylo zmíněno, koncept britskosti (Britishness) jako národní identity, začal být zkoumán až po druhé světové válce (Colley 1992: 311). Britská národní identita byla vystavěna na prvcích, jako jsou parlamentní vláda, loajalita ke koruně, protestantismus a také na imperiální zkušenosti (Colley 1992: 316). Od druhé poloviny 20. století byla britská nezávislost a „nadřazenost“ založena především na politických základech. Britové jsou hrdí na své tradice a především na stabilitu svého politického systému (Sørensen 2004: 19). Euroskepticismus je v tomto případě definován jako předpoklad britské politické kultury, která je charakteristická bájným pocitem výjimečnosti a anglickým parlamentem. (Girfford 2006: 856– 857).

Dalším důležitým zdrojem napětí mezi Británií a Evropskou unií od jejího vzniku, je konflikt zahrnující preferovaný styl vládnutí. Politická moc v Británii je tradičně považována za nedělitelnou, což je v rozporu s většinou kontinentálních zemí EU. Evropská unie je v současné době koncipována jako nadnárodní subjekt, což znamená, že její členské státy rozhodují na základě sdílené moci a konsenzuální politice. Tento nedostatek obeznámenosti s politickým systémem EU, tak může přispět k pocitům britské odlehlosti od Evropské unie. Žádná instituce v Británii není více uctívána než parlament a klíčová koncepce suverenity, koncept hluboce nepřátelský vůči jakémukoli pojmu sdílení moci (Sørensen 2004: 20). Důvodem britského euroskepticismu je také jeho stranický systém. Britský systém je jedním z těch, který disponuje „měkkými“ euroskeptickými stranami. Euroskepticismus má ve Velké Británii silnou tradici a podporu, pravidelně ovlivňuje zahraniční debaty ministerského předsedy vlády, a proto se stává dominantním názorem v britské politické debatě (Daddow 2013: 212-213).

Posledním faktorem, který viditelně ovlivňuje britský euroskepticismus, je národní tisk. Národní tisk je ve Velké Británii obzvláště významný ve srovnání s ostatními státy EU. Britský tisk je považován za velmi vlivný, což nahrává svévolnému šíření euroskeptického poselství a poskytuje tak další prostředí pro nepříznivý diskurz. Okolo 75% národního denního tisku zahrnují euroskeptické zpravodaje, jako jsou Daily Mail, The Sun, The Times, The Express, The Star a Daily Telegraph. Díky privatizovaným médiím a neznalosti systému EU, jsou často britští novináři nuceni interpretovat veřejnosti zkomolené a mnohdy i lživé informace (Grant 2008: 3-4). Výsledek je tedy zřejmý: britský tisk přispívá k podpoře euroskepticismu mezi veřejností.

Jestliže vezmeme v úvahu všechny čtyři uvedené důvody, je nesporné tvrdit, že vztah mezi Velkou Británií a EU je stále jedinečný a zdánlivě identický. Velká Británie je i přes svůj euroskeptický postoj k EU příkladným členem tohoto společenství. Britové jako jedni z mála,

mají velice dobrý přehled o provádění směrnic EU a respektování rozhodnutí Evropského soudního dvora. Problémové jednání je typické pouze u britských ministerských předsedů, kteří se často staví proti opatřením vycházejících z Bruselu, jelikož se obávají negativní reakce britských médií a veřejnosti, což by mohlo vést k jejich politickému pádu (Grant 2008: 2-3).

1.3. Metody

Tato kapitola představila několik typologizací, pomocí nichž se uvedení autoři snažili kategorizovat euroskeptické postoje. Pro zodpovězení cíle této bakalářské práce je nutné vymezit identifikaci postoje jednotlivých premiérů k Evropské unii v rámci klasifikace Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka. Jedná se o modifikovanou formu měkkého a tvrdého euroskepticismu zveřejněnou v článku *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality*. Zodpovězení, zda se jedná o tvrdě euroskeptické postoje, vychází ze dvou rozeznávaných skupin. První možností je identifikovat postoj jako monotématický *single issue*, jehož politická činnost je zaměřena na opozici a mobilizaci proti EU. V druhém případě se jedná o přístup, kde ideologické postavení vede k vyjádření podpory, avšak za nesplnitelných podmínek, které ve výsledku členství odporují.

Druhou možností vyhodnocení postoje vůči EU je určit daný přístup jako *měkkce* euroskeptický. Přesto, že je Taggartova a Szczerbiakova definice jasně specifikována, chybí jí komplexnější vyhodnocení. Autorka se v návaznosti na tento problém rozhodla, že tuto část doplnit poznatky z díla Nicola Contiho: *Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*. Mimo zmíněnou typologii *měkkého* euroskepticismu, autorka použije i jejich další kategorizace, na jejichž základě určí výsledné postoje vybraných ministerských předsedů v přístupu k EU.

2. Postoj Margaret Thatcherové k Evropskému společenství

Po definování pojmu euroskepticismu a jeho následném nastínění v prostředí Velké Británie, se můžeme soustředit na samotnou analýzu vlád Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira v kontextu s evropskou integrací. Práce se nejprve zaměří na postoj britské ministerské předsedkyně. Margaret Thatcherová je první žena v historii Velké Británie, která zastávala úřad premiéra. Během své dlouholeté vlády vedla mnohé spory s Evropským společenstvím, aby uchránila národní zájmy své země. Tato kapitola věnuje pozornost vztahu premiérky k tehdejší evropské integraci na základě tří událostí. Jedná se o vyjednávání snížení příspěvku do rozpočtu Společenství, jednání o Jednotném evropském aktu a otázce Evropského směnného mechanismu. Závěrečná část kapitoly poté reflektuje samotný postoj premiérky k evropské integraci na základě jejich projevů na veřejnosti.

Margaret Thatcherová nastoupila do úřadu premiéra Velké Británie 4. května 1979. Po pětileté vládě labouristických kabinetů a dvou ropných šocích v letech 1973 a 1979 se tato ostrovní země nacházela ve velmi špatné ekonomické situaci. V průběhu 70. let si Velká Británie procházela obdobím trvalé ekonomické stagnace s viditelným úpadkem průmyslu. Její tradiční průmyslová odvětví zaměřující se na zpracování uhlí, železa a oceli, se stávalo čím dál méně konkurenceschopnější na světových trzích. Reforma byla tedy nevyhnutelná (Stepney 2014: 137).

Velká Británie a Evropské společenství v době nástupu Thatcherové k moci, pokračovali ve svém specifickém rezervovaném postoji. Tato rezervovanost k evropské integraci již byla patrná poté, co se stala členskou zemí ES. Jak již bylo zmíněno výše, Británie nesdílela myšlenku integračních snah jako její kontinentální partneři a brzy se začala projevovat jako tzv. nepříjemný partner. Zásadní událostí byly volby roku 1974, v nichž zvítězila Labouristická strana v čele s Haroldem Wilsonem. V rámci předvolebního boje se labouristi zavázali k opětovnému projednání podmínek členství v Evropském společenství a následnému vypsání referenda o setrvání země ve strukturách Společenství (Troitiño 2014: 129). Chtěli tak reagovat na nátlaky veřejnosti, která s výši britských příspěvků do evropského rozpočtu nebyla spokojena. Tehdejší opoziční Konzervativní strana vyzvala své voliče, aby hlasovali pro zachování členství. Naopak Labouristická strana svým voličům doporučila hlasovat proti. Referendum konané 5. června 1975 přesto přineslo jednoznačný výsledek. 67,2 % voličů se vyslovilo pro členství Británie v ES. Tento výsledek nebyl jen porážkou labouristů, ale také prvním velkým vítězstvím Margaret Thatcherové (Fajmon 2010: 47, 119).

2.1. Otázka členského příspěvku do rozpočtu ES

Otázka vztahující se k výši britského příspěvku do rozpočtu ES, byla jednou z prvních evropských záležitostí, kterou Margaret Thatcherová po svém zvolení chtěla vyřešit. Premiérka o britskou slevu urputně bojovala a na evropských summitech ji obětovala celou první půlku osmdesátých let. Nakonec také dosáhla vytouženého vítězství (Kaiser 2005).

Rozpočet Evropského společenství byl v době přístupu Velké Británie financován z několika dostupných zdrojů. Prvním z nich byla procentuální část z vyprodukovaného hrubého národního produktu, druhý zdroj představoval 1 % daň z přidané hodnoty vybírané v jednotlivých členských státech, třetím pak příspěvky z objemu celních poplatků vyměřených za import zboží z příslušné země (Wallace 2012: 541). Tento systém byl pro Británii jako zemi se značně rozvinutým zahraničním obchodem zcela nevýhodný. Britové disponovali velice malým zemědělským sektorem, což je nutilo k importu potravin z jiných zemí. Jedním z hlavních důvodů vstupu země do ES byla vyhlídka přístupu na evropský trh, avšak více než s kontinentálními státy obchodovali Britové se státy mimo ES, což se následně projevilo v prodražení dovozu a uvalení vysokých cel ze strany Společenství. Postupem času vygradovala situace do takové podoby, že ačkoliv byla Británie jeden z nejméně ekonomicky úspěšných států z hlediska DPH, výše jejího členského příspěvku byla jedna z nejvyšších v ES (Kaiser 2005; Troitiño 2014: 129). O zásadní změnu se pokoušela již labouristická vláda Harolda Wilsona se svým renegociačním vyjednáváním z roku 1974, avšak bez úspěchu. Nastupující konzervativní vláda v čele s Margaret Thatcherovou však jasně ukázala, že se Velká Británie nevzdá a bude hledat trvalejší řešení problému (Wallace 2012: 541).

Otázka britského příspěvku do rozpočtu ES byla poprvé projednávána na zasedání Evropské rady v Dublinu v roce 1979. Již od počátku bylo zřejmé, že byl zahájen boj mezi Thatcherovou a samotným Evropským společenstvím. Thatcherová stála za svým názorem a prohlašovala, že celkový příspěvek ve výši více než 1 miliardy liber ročně, je absolutně neakceptovatelný v situaci, kdy má Británie jeden z nejnižších HDP v rámci celého Společenství (Fajmon 2010: 143). Ve svém projevu dala jasně najevo, že pokud nebude jejím požadavkům vyhověno, začne blokovat důležitá opatření navrhovaná ostatními členskými státy. Na tento argument již začali členové slyšet a nabídli Thatcherové kompromisní řešení v podobě refundace 350 milionů liber. S touto částkou však premiérka nesouhlasila, neboť by Británie zůstala stále větší splátce než Francie. Svůj názor zpečetila svým slavným výrokem „*I want my money back!*“ („Chci své peníze zpět!“) (Gilmour 1992: 235). Po neúspěšném Dublinském summitu se Thatcherová několikrát setkala s německým kancléřem Helmutem

Schmidtem a také s francouzským prezidentem Valéry D'Estaingem. Tato setkání měla připravit půdu pro další vyjednávání (Fajmon 2010: 143). Znatelný pokrok je viditelný již v květnu 1980, kdy dochází k první úmluvě na zasedání ministrů zahraničí v Bruselu. Na základě předchozího jednání v Lucemburku⁸, byl Británii slíben rabat ve výši 325 milionů pro rok 1980 a 550 milionů pro rok 1981. V tomto jednání Británii zastupovali eurooptimističtí ministři Peter Carrington a Ian Gilmour, kteří byli rozhodnuti přijmout tento návrh. Na základě nátlaku zástupců a vlády, Thatcherová na dohodu přistoupila, ačkoliv v ní neviděla dlouhodobé řešení (Gilmour 1992: 237; Petřík 2013). Neúspěšná byla i zasedání Evropské rady ve Stuttgartu a Aténách v roce 1983. V té době se ES ocitalo v hluboké finanční krizi a bylo nezbytné navýšit rozpočet. Nicméně ani v tomto případě Thatcherová neustoupila a razantně odmítla odhlasovat cokoli předtím, než bude otázka příspěvků Velké Británie vyřešena jednou pro vždy (Dinan 1994: 114; Thatcherová 1996: 218).

Průlomové jednání zaznamenalo až zasedání ve Fontainebleau v červnu 1984. Po dlouhých letech vyjednávání, které zpomalovalo proces evropské integrace, se obě zúčastněné strany dohodli na kompromisu. Výsledkem jednání byla dohoda, která zajišťovala návrat 66 % britského příspěvku zpět do Velké Británie, tzv. britský rabat. Konkrétně se jednalo o 2/3 britského příspěvku. Nová dohoda také změnila výši odváděného DPH z 1 % na 1,4 %, avšak s příslibem, že tyto finance již nebudou tolik podporovat SZP (Petřík 2013; Young 1993: 148). Thatcherová dosáhla řešení, které dle jejích slov „*bude platit tak dlouho, jak budou trvat zvýšené vlastní zdroje, vyplývající z nového stropu DPH 1,4 procenta*“ (Thatcher 1996: 372). Jednání ve Fontainebleau tak úspěšně ukončilo spor dlouho projednávané otázky britského příspěvku do Společenství.

2.2. Jednotný evropský akt

Dalším důležitým mezníkem ve vztahu Thatcherové a Společenství, byla situace týkající se vyjednávání Jednotného evropského aktu (JEA). Toto období je charakterizováno jako budování jednotného trhu, který podporovala jak Thatcherová, tak zastánci vzniku evropského „superstátu“. Obě strany si jej však představovali jinak. Zatímco premiérka považovala jednotný trh za konečnou metu integrace, zastánci „superstátu“ v něm viděli prostředek k další centralizaci (Petřík 2013).

⁸ Zasedání Evropské rady v Lucemburku bylo uskutečněno 27-28. dubna 1980. Rada projednávala otázky zvýšení rozpočtu SZP a britský příspěvek do rozpočtu Společenství (Petřík 2013).

Počátek JEA je možné pozorovat již na jednáních Evropské rady v Miláně a následně v Lucemburku. V Miláně byly zahájeny diskuze o cílech a procedurách pro společný trh. V těchto diskuzích se projevíly značné rozdíly v názoru mezi jednotlivými zástupci členských států. Zatímco Margaret Thatcherová kladla velký důraz na to, aby do budoucí smlouvy byla zahrnuta hospodářská část o vytvoření společného trhu, její oponenti francouzský prezident Francois Mitterrand a německý kancléř Helmut Kohl, kladli důraz na politickou část smlouvy. Francouzsko-německou představu sdílel i tehdejší evropský komisař Jacques Delors, který zdůrazňoval fakt, že není možné vytvořit jednotný trh bez příslušných politických reforem (Fajmon 2010: 194; Young 1993: 145). Margaret Thatcherovou netěšil ani britský komisař pro obchod lord Cockfield, jelikož se k myšlence evropského „superstátu“ nestavěl tak odmítavě jako premiérka. Věděl, že předchozí pokusy o vyjednávání mezi členskými státy o snížení necelních překážek byly považovány za nedostatečné a musely se řešit komplexně (Denman 2007). Lord Cockfield byl pověřen vedením komise a vypracováním Bílé knihy o vnitřním trhu, jenž obsahovala základní překážky volného obchodu čtyř svobod. Tyto bariéry se týkaly otázek bezpečnosti, regulace zahraničních výrobků či zbytečných celních procedur. Dokument měl být vytvořen do roku 1992. Výměnou za dosažení jednotného trhu se všemi hospodářskými výhodami, musela Thatcherová svolit k většinovému hlasování v ES, což jako zastávce mezivládního rozměru spolupráce příliš nepodporovala (Dinan 1994: 136; Thatcher 1996: 377).

Mezivládní konference v Lucemburku tak dala vzniku smlouvě o JEA. Vytvoření společného trhu bylo přijato všemi členskými zeměmi, přičemž byla potvrzena i Cockfieldova Bílá kniha. Smlouva o JEA byla první rozsáhlou reformou Společenství od Římských smluv. Zavedla opatření, jež byla zaměřena na dosažení vnitřního trhu a institucionálních změn, jako zobecnění hlasování kvalifikovanou většinou či spolupráce zahrnující Evropský parlament (Troitiño 2014: 131). Jacques Delors také prosadil, aby se ve smlouvě objevila zmínka o budoucím závazku realizace Hospodářské a měnové unie. Dle slov premiérky Thatcherové, měla tato smlouva bezesporu kompromisní charakter a právě proto byla přijatelná pro všechny. Britská premiérka smlouvu podpořila především kvůli možnosti obrovského trhu bez obchodních překážek. Toto hledisko JEA bylo v souladu s jejím přesvědčením. Ačkoliv příliš nesouhlasila s politickými prvky smlouvy, nakonec v jejím hodnocení převážil význam aspektů hospodářských. Další vývoj však ukázal, že právě politické aspekty smlouvy byly v rámci ES mnohem důležitější než hospodářské. S tím také měla Thatcherová postupem času stále větší problémy (Fajmon 2010: 195).

Podepsání Jednotného evropského aktu vyvolalo řadu reakcí. Evropští lídři vesměs souhlasili s názorem, že se jedná o pozitivní krok vpřed k vytvoření hospodářské a měnové unie a ve výsledku také budoucí Evropské unie. V tomto však Margaret Thatcherová disponovala odlišným názorem. Při odpovědi v Dolní sněmovně na otázky o výsledcích v Lucemburku řekla: *„Stále si říkám, že bych si přála, aby se o evropské a politické unii hovořilo méně. V této zemi se těmto termínům nerozumí. Pokud jde o to, jak se jim rozumí tam, mají mnohem menší význam, než se někteří lidé zde domnívají“* (Thatcher 1996: 380). Později ve svých pamětech přiznává, že si za podpisem JEA stojí, avšak podcenila, jaké následky tento krok bude mít pro budoucí evropskou integraci (Petřík 2013).

2.3. Britský přístup k Evropskému směnnému mechanismu

Evropská politika, jejíž význam rostl zejména ve druhé polovině 80. let, se stala hlavním tématem kontroverzí uvnitř britské vlády i v parlamentu. Margaret Thatcherová se dostávala do stále ostřejších konfliktů s Delorsovou představou federální Evropy (Fajmon 2010: 206). Tento vývoj byl dobře znatelný na postoji Velké Británie vůči Evropskému mechanismu směnných kurzů (ERM) a Evropské měnové unie (EMU).

Počátky evropské monetární politiky lze hledat na začátku sedmdesátých let, kdy docházelo k debatám, jak udržet evropské směnné kurzy stabilní. Odpovědí bylo vytvoření tzv. hada v tunelu. Tato dohoda vstoupila v platnost v roce 1972 a stanovila tak maximální povolenou míru flukтуаčního pásma měn na 2,25 % (Dell 1994: 5) Tento systém však nebyl tak efektivní, jak se zpočátku předpokládalo, a musel být nahrazen. Díky angažovanosti předsedy Evropské komise Roye Jenkinse, německého kancléře Helmuta Schmidta a francouzského prezidenta Valéry Giscarda d'Estaing, začala opětovná spolupráce na evropském měnovém projektu. Roku 1979 tak vzniká Evropský měnový systém (EMS), jehož součástí byl Evropský mechanismus směnných kurzů (ERM), založený na fixních směnných kurzech (Dinan 1994: 105). ERM představoval od samého počátku pro vládu Margaret Thatcherové problém, protože byl založen na zcela odlišných ideách, než by si premiérka přála. Mimo to, Británie neměla příliš dobrou zkušenost se zapojením své měny do evropského systému. Destabilizujícím faktorem byl i stav britské ekonomiky, která byla zužována inflací a zároveň potřebovala vyřešit stav veřejných financí. Z těchto důvodů vláda Thatcherové odmítla okamžité zapojení své měny do ERM a sdělila ES, že Británie se připojí v okamžiku, až nastane „správný čas“. Tento postoj si země udržela až do druhé poloviny 80. let (Fajmon 2010: 207-208). Počátkem roku 1980 začalo na Velkou Británii naléhat Německo v čele s kancléřem Helmutem Schmidtem. Margaret Thatcherová věděla, že pokud bude vůči Německu vstřícná a začne opětovně

projednávat otázku ERM, vyjádří ji podporu v britském rabatu. Po dalších debatách byla Thatcherová přesvědčená, že Británie není stále v pozici, aby se k ERM připojila. Názory Ministerstva financí se však postupem času lišily. Ministr financí Geoffrey Howe a hlavní tajemník Leon Brittan stále zastávali odmítavý postoj. Opačný názor zastával Nigel Lawson, tehdejší tajemník ministerstva financí, který si postupem času začal uvědomovat nutnost participace na ERM (Thatcher 1996: 474). Během let 1987-1988 se sám, bez vědomí premiérky, pokusil o „stínování německé marky“. Lawson byl přesvědčen, že tento krok pomůže snížit inflaci a přiblíží se tak o krok blíž budoucímu vstupu do ERM. Nicméně se zmýlil. Tato politika selhala, inflace vzrostla a Lawson tak ztratil veškerou důvěru ministerské předsedkyně (Young: 1993 155).

Události druhé poloviny 80. let přivedly vládu Margaret Thatcherové do značných problémů. Na summitu ES v Hannoveru v červnu 1988 se ukázalo, že ERM není konečným cílem ambicí Evropské komise. Během tohoto jednání byla vytvořena komise guvernérů jednotlivých centrálních bank vedená Jacquesem Delorsem (Delorova skupina), jež měla zpracovat zprávu o konkrétních možnostech Evropské měnové unie (EMU). Výsledkem těchto snah mělo být vytvoření jednotné evropské měny. Pro Francouze a Němce byl vznik jednotné evropské měny nezbytným doplňkem jednotného trhu. Argumentovali také tím, že EMS musí být posíleno vytvořením Evropské centrální banky a společnou měnou. Přestože Thatcherová považovala myšlenku EMU a jednotné měny za absurdní, s vytvořením komise nakonec souhlasila. Předpokládala, že Německo nebude ochotné opustit od své měny (marky) a cestu ke společné měně zablokují sami. Tento předpoklad se ukázal býti nesprávným (Fajmon 2010: 218; George 1994: 191).

Delorova skupina představila svou vypracovanou zprávu v dubnu 1989 na summitu v Madridu. Trvání Delorovy zprávy na závazných rozpočtových pravidlech bylo velmi kontroverzní. Zpráva zdůrazňovala nejen potřebu kontroly fiskálních politik členských států, ale zároveň vytvoření systému centrálních bank na federální úrovni, které by realizovaly měnovou politiku členství. Celý tento systém byl založen na třech fázích, přičemž vstup do první fáze podmiňoval účast i na zbylých dvou⁹ (Dinan 1994: 421-422). Delorova zpráva potvrdila premiérčiny nejhorší obavy. Nejen, že zde byl závazek participace na EMU, ale zpráva obsahovala i mnoho materiálu o regionální a sociální politice, což bylo pro

⁹ První fáze Delorovy zprávy se týkala užší koordinace národních a hospodářských měnových politik na dobrovolném základě. Druhá fáze byla popisována jako „měkká“ měnová unie navázaná na centrální banku. Poslední etapa představovala již „tvrdý“ svazek, kdy jsou členské státy povinny přijmout jednotnou měnu (Thygesen 1989: 643).

Thatcherovou naprosto nepřijatelné. Premiérka nechtěla přijít o část britské suverenity a už vůbec ne ji předat do rukou lidí, jako byl Jacques Delors. Tento krok by dle jejího názoru znamenal „*návrat socialismu do Británie zadními dveřmi*“ (Fajmon 2010: 218-219).

Evropské volby, konané v červnu 1989, znamenaly pro vládu Margaret Thatcherové nejen porážku její Konzervativní strany, ale i vnitřní rozpory vlády vůči ERM. Ministr financí Nigel Lawson a ministr zahraničí Geoffrey Howe svůj postoj k ERM naprosto přehodnotili a začali prosazovat urychlený vstup. Předložili premiérce návrh přijatelnějšího kompromisu, kde by Velká Británie souhlasila s prvním stádiem ERM, avšak za předpokladu právně nezávazného příslibu vstupu do roku 1992. Na základě těchto událostí příslibila Thatcherová vstup své země do ERM, pokud dojde k splnění stanovených podmínek ze strany Společenství (Thatcher 1996 484-485). Členství v ERM se stalo jen otázkou času. Nový ministr financí John Major¹⁰ byl přesvědčen, že je třeba jednat co nejdříve. Major dokonce vypracoval návrh tzv. tvrdého ecu, který měl být založen na představě pomalého zavádění nové měny administrativními prostředky. Nicméně ani tento plán se nesetkal s úspěchem. Po dlouhých diskuzích vstoupila Velká Británie do struktur ERM 6. října 1990, avšak s podmínkou, že se již dalších fází neúčastní (Young 1993: 159).

Vstup Velké Británie do ERM způsobil rozsáhlou kritiku osoby Thatcherové, zejména ze strany britských konzervativců. Vzrůstající kritika její evropské politiky, zejména z řad její vlastní strany, vedla pomalými krůčky k jejímu pádu. Margaret Thatcherová byla nakonec vývojem událostí nucena od svého ministerského úřadu odstoupit. Časem se však ukázalo, že udržet britskou libru v předepsaných mezích ES, bylo prakticky nemožné. Británie tak byla nucena svou měnu z ERM stáhnout. Margaret Thatcherové se tak dostalo určitého zadostiučinění (Fajmon 2010: 223).

2.4. Evropská vize Margaret Thatcherové

Postoj ministerské předsedkyně Margaret Thatcherové k Evropskému společenství je viditelný zejména v jejích projevech. Za zásadní a nejznámější je považován projev v belgických Bruggách v roce 1988 a projev v Dolní komoře britského parlamentu roku 1990.

Projev, který Margaret Thatcherová přednesla 20. září 1988 na College of Europe v Bruggách, vystihuje nejlépe její postoj k evropské integraci. Premiérka tímto proslovem nastínila svou vizi budoucího vývoje Evropského společenství, která se zcela odlišovala od

¹⁰ Nigel Lawson rezignoval na pozici ministra financí na základě neshod s ekonomickým poradcem Thatcherové, Alanem Waltersem (Thatcher 1996: 487).

tehdejších představ evropských lídrů. Její radikální smýšlení bylo nepřímě spojené s předsedou Evropské komise Jacquesem Delorssem. Thatcherová kritizovala jeho politiky a především jeho ideu federalistické Evropy založené na sociálním modelu. V úvodu svého projevu premiérka zdůraznila, že Evropské společenství není pouhým cílem samo sobě, ale prostředkem, jímž si evropské státy mohou zajistit budoucí prosperitu a zejména bezpečnost. Aby tuto roli mohlo Společenství zastávat, musí vycházet z několika zásad. Hlavní argument opřela o mezivládní spolupráci, která by omezila moc centralizovanou v Bruselu. Podotkla, že je vysoce škodlivé snažit se potlačit národní identity členských států a snažit se je přetvořit v jeden velký evropský národ. Dle jejích slov: „*Evropa bude silnější právě proto, že má Francii jako Francii, Španělsko jako Španělsko, Británii jako Británii, s jejich vlastními zvyky, tradicemi a identitou*“ (Thatcher 1996: 509). Dále konstatovala, že je třeba vytvořit jednotný evropský trh s minimem omezení, který by podporoval podnikání. Vyslovila se také pro hlubokou reformu SZP. Samotný evropský kontinent by měl být otevřen světu a nechovat se příliš protekcionisticky vůči okolnímu světu. V závěru svého projevu projevila Thatcherová velký význam NATO a varovala před jakýmkoliv rozvíjením společné evropské obrany jako alternativy (Břicháček 2018; Thatcher 1988).

Evropský tisk označil projev Thatcherové za projev euroskeptického postoje. Svými kritickými názory vůči sobě popudila evropské lídry, kterým se vize Thatcherové příliš nezamlouvala. Projev měl tedy dopady jak na evropské scéně, tak také na té domácí. Její negativistické myšlenky vůči evropské integraci a samotnému Společenství, dokázala zužitkovat opoziční Labouristická strana. Využila situace, že je ES pod velkým vlivem socialistů a do následných evropských volech roku 1989 šla již s programem prezentující proevropské postoje. Bruggský projev působil na tehdejší dobu velmi radikálně. Nebylo zvykem, aby se přední evropský politik některého z členských států, tak distancoval od dosavadní integrace Evropského společenství, jako to udělala Margaret Thatcherová (Břicháček 2018; Thatcher 1996: 507-508).

Druhým významným projevem premiérky je proslov, který se konal 30. října 1990 v dolní komoře britského parlamentu. Během projevu jí byla položena otázka labouristickým vůdcem Neil Kinnockem, na kterou reagovala premiérka nekompromisně. Její kritika opět směřovala k Jacques Delersovi a jeho vizím o společné měně a EMU. Premiérka potvrdila, že otázka společné měny pro ní byla a vždy bude neakceptovatelná, stejně tak jako federální vize Evropy. Své emotivní vystoupení zakončila již známými slovy „*ne, ne, ne*“ („*no, no, no*“). Její jednání se však neobešlo bez odezvy (Fajmon 2010: 229-230; Thatcher 1990). Následující dny podal

rezignaci místopředseda vlády Geoffrey Howe. Důvodem nebylo nic jiného, než odlišný postoj obou politiků na vývoj evropské integrace. Svůj postoj projevil již během rezignačního projevu, kdy prohlásil: „*Postoj premiérky k Evropě stále více ohrožuje budoucnost našeho národa*“ (Hughes 2018). Odchod Geoffrey Howe předznamenal její politický pád.

Margaret Thatcherová oznámila svou rezignaci dne 22. listopadu 1990 na základě předešlých událostí. Během jedenácti let v úřadu ministerské předsedkyně Velké Británie, bojovala a dokázala obhájit zájmy své země. Byla ochotná ke kompromisům, což se projevilo jak při řešení britského rabatu, tak při vyjednávání JEA. Pokud premiérka s něčím zásadně nesouhlasila, dala to velmi rázně najevo. Tento postoj uplatnila především u otázky začlenění Velké Británie do evropské měnové politiky, kde se chtěla ubránit znatelnému vlivu Evropského společenství.

3. Evropská politika vlád Tonyho Blaira

Druhým zkoumaným ministerským předsedou této práce je labouristický vůdce Tony Blair. Během třech volebních období, musel stejně jako Margaret Thatcherová, řešit několik otázek týkajících se vztahu Velké Británie a EU. Tato kapitola je věnována analýze proevropského přístupu Tonyho Blaira, se zaměřením na vybrané momenty, jež tento přístup pomohou osvětlit. Jedná se o otázku Společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP), vyjednávání Konventu o budoucnosti Evropské unie a v neposlední řadě také opětovné projednávání postoje k hospodářské a měnové unii. Nejprve je však nutné věnovat pozornost událostem, jež ovlivnily politiku ministerského předsedy.

Příchod labouristické vlády (New Labour), vedené Tonym Blairem v květnu 1997, předznamenal nový přístup vztahu Velké Británie k EU. Modernizovaná strana prosazovala proevropský přístup a sám Blair se netajil tím, že je zastáncem evropské integrace. Na rozdíl od svých předchůdců nemusel řešit problémy spojené s opozicí ve své vlastní straně a do jisté míry tak disponoval volnou rukou v prosazování svých politik. Hlavním cílem Blairovy zahraniční politiky bylo dovést Británii do pomyslného srdce Evropy a to prostřednictvím konstruktivní a pragmatického přístupu ve vysoké politice (Lunn, Miller, Smith 2008: 29; Smith 2005: 703).

Při zkoumání postoje Labouristické strany k evropskému kontinentu je možné vidět výrazný posun od silně euroskeptického postoje strany v první dekádě členství až po proevropskou rétoriku v letech devadesátých. Proevropský postoj Labouristické strany byl výsledkem vývoje pozorovatelným od poloviny 80. let, kdy stál v čele strany Neil Kinnock. Ten jako první začal s modernizací stranické politiky, jelikož si uvědomoval fakt, že pokud chtějí labouristi ovlivňovat evropskou agendu ve svůj prospěch, musí být v souladu s jejími zájmy a prosazovat její politiku (Kinnock 2018; Smith 2005: 703-706). Stranický posun potvrdil i volební manifest z roku 1987, jehož cílem byla konstruktivní spolupráce s partnery Evropského společenství, podpora hospodářského růstu a snížení nezaměstnanosti (Labour party manifesto: 1987). Výraznější posun v postoji Labouristické strany lze vidět ve volebním manifestu z roku 1992, v němž se strana zavázala využít budoucího britského předsednictví v Evropské radě. Labouristi si kladli za cíl vyjednat zrušení britského opt-outu ze Sociální charty navržené Jacques Delorseem či se aktivně podílet v oblastech politiky jako je hospodářská a měnová unie a zemědělská politika (Lunn, Miller, Smith 2008: 28). Konečné stádium

ideologického vývoje je ohraničeno zvolením Tonyho Blaira premiérem Velké Británie v roce 1997. Blair otevřeně kritizoval Konzervativní stranu za její dosavadní negativní přístup a izolovanost Británie vůči EU a sliboval, že pod jeho vedením již toto nedopustí. Zdůrazňoval britské zájmy a snažil se o zachování práva veta v citlivých politikách Velké Británie jako jeho předchůdci. Volební manifest z roku 1997 přinesl nový pozitivní přístup strany a sliboval nápravu toho, co předchozí vlády nesplnily nebo v čem selhaly. Jednalo se o dokončení vyjednávání Amsterodamské smlouvy, přijetí Sociální charty, či otázky implementace eura. Nástup vlády Tonyho Blaira byl ostatními členskými státy více než vítán. Proevropská Labouristická strana v čele se stejně smýšlejícím premiérem dávala znatelně najevo, že je připravena vymanit se z pozice „nepříjemného partnera“ a stát se uznávanou zemí v rámci Evropské unie (Hughes, Smith 1998: 93). Později svůj postoj prezentoval ve Varšavě v roce 2000:

„Ať už je její původ jakýkoli, Evropa již není jen o míru, ale především o promítání moci. Evropa je Evropa svobodných, nezávislých a suverénních národů, které se rozhodnou spojit tuto suverenitu ve snaze prosazovat své vlastní zájmy a společné dobro. Evropská unie zůstane výjimečnou kombinací mezivládní a nadnárodní moci. Se svou hospodářskou a politickou mocí, může být supervelmocí. Supervelmocí co není superstátem“ (Tony Blair 2000).

3.1. Společná bezpečnostní a obranná politika

Od počátku procesu evropské integrace byla Británie označována jako „*obtížný partner*“, který byl neochotný zapojovat se do jakékoliv evropské politiky. To platilo i pro otázky týkající se oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). Spolupráce Velké Británie při vytváření SZBP byla od samého počátku značně rezervovaná. Důvodem tohoto postoje byla prioritní spolupráce a orientace ke Spojeným státům, zejména k NATO¹¹ (Haugevik 2005: 18). Vývoj SZBP byl završen implementací do JEA a následně do Maastrichtské smlouvy. A právě Maastrichtská smlouva dala základy Společné bezpečnostní a obranné politice (SBOP)¹². Již brzy však došlo k nové revizi v podobě Amsterdamské smlouvy, kde se SZBP včetně SBOP dočkaly výrazného posílení¹³ (Frank, Khol 2003: 20-22).

¹¹ Až do 90. let dvacátého století byla evropská obrana a bezpečnost výlučně svázána s existencí NATO.

¹² Oficiálně byla tato politika ustanovena Maastrichtskou smlouvou, kde byla součástí tzv. druhého pilíře chrámové struktury EU a tvořila tak nedílnou součást společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). Jednalo se o spolupráci čistě mezivládní, kdy pro přijetí jakýchkoliv závěrů bylo třeba dosáhnout jednohlasné shody. K její reformě v rámci Amsterodamské smlouvy v roce 1999 (Hendrych 2017).

¹³ Amsterodamská smlouva vytvořila funkci vysokého představitele SZBP, byl zaveden nástroj „konstruktivní zdrženlivosti“ a ustanovena jednotka pro politické plánování a včasné varování (Frank, Khol 2003: 22).

Ministerský předseda Tony Blair viděl v nově vytvořené SBOP příležitost, která by mu pomohla s dosažením jeho stanoveného cíle ve volebním manifestu z roku 1997 - zastávat vedoucí úlohu v rámci EU a neohrožit své vazby s NATO. Vážnost svého cíle deklaroval zrušením britského veta o zapojení EU do otázek SBOP, čímž překvapil značnou část evropských aktérů. Zdůraznil tak nutnost vytvoření efektivní SZBP a potřebu ustanovení bezpečnostní síly, která by byla schopná účinně reagovat v krizových situacích¹⁴ (Lichfield 1998). V prosinci roku 1998 se uskutečnil důležitý summit ve francouzském St. Malo, jehož účastníky byli Tony Blair a francouzský prezident Jacques Chirac. Obsahem summitu bylo vyjednávání užší spolupráce v oblasti bezpečnostní politiky v rámci Evropské unie (Frank, Khol 2003: 22). Výsledkem tohoto jednání byla deklarace, jež apelovala na vytvoření společné evropské obrany. *„Evropská unie musí být schopna zastávat plnohodnotnou roli na mezinárodní scéně. Bude důležité dosáhnout rychlé implementace Amsterodamské smlouvy a vymezit zásady a obecné směry společné zahraniční a bezpečnostní politiky, včetně věcí souvisejících s obranou. V tomto případě rozhoduje Evropská rada o společných strategiích, které Unie provádí v oblastech, kde existují důležité společné zájmy členských států“* (St. Malo declaration: 1998). Toto prohlášení také znamenalo zásadní krok ve snaze zajistit evropskou bezpečnost nezávisle na NATO. Díky angažovanosti britské a francouzské delegace byla deklarace ze St. Malo vnímána jako revoluční pro návrat bezpečnosti a obrany do politických struktur EU (Smith 2005: 710).

Dalším důležitým mezníkem v rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky byl summit v německém Kolíně nad Rýnem, který se uskutečnil v červnu 1999. Cílem tohoto jednání bylo vytvoření deklarace zavazující členské státy vybavit SZBP omezenou možností použití síly. Mimo jiné byla na tomto summitu ustanovena pozice Vysokého zmocněnce pro oblast zahraniční a bezpečnostní politiky (Walker 1999). Ve stejném roce se uskutečnil také summit v Helsinkách, kde byla stanovena SBOP jako Evropský základní cíl (European Headline Goal). V následných evropských úpravách SBOP (Nice, Lisabon) se Británie v čele s premiérem Blairem již tolik neangažovala. Primárním důvodem bylo Blairovo rozhodnutí dát přednost událostem mezinárodního¹⁵ než evropského charakteru (Gegout 2002: 65). Přesto se dá říci, že iniciativa Velké Británie v oblasti SBOP byla úspěšná a dosáhla svého vytýčeného

¹⁴ Tony Blair tak reagoval na události v Kosovu, kde samotná Severoatlantická aliance nebyla schopna efektivně zasáhnout (Lichfield 1998).

¹⁵ Mezníkem se staly události z 11. září 2001, kdy došlo k teroristickému útoku ve Spojených státech amerických.

cíle. V rámci druhého pilíře Maastrichtské smlouvy New Labour uspěla a dokázala, že v tomto případě dokáže převzít roli vedoucího státu uvnitř Evropské unie.

3.2. Konvent o budoucnosti Evropy

Přelom nového tisíciletí byl označován jako milník, který měl představit nové strategie evropské integrace. Evropská unie se potýkala se ztrátou důvěry občanů, netransparentností a demokratickým deficitem. Na zasedání Evropské rady, konané v Laekenu v prosinci 2001, bylo rozhodnuto, že se k řešení těchto otázek svolá Konvent, na němž by se sešli zástupci hlavních stran zúčastněných v debatě. Předsedou Konventu, pověřeného řízením diskuzí, byl zvolen Valéry Giscard d'Estaing¹⁶. Hlavním cílem Konventu bylo připravit mezivládní konferenci, která by projednávala otázky týkající se rozdělení a definování kompetencí EU, zajištění demokratické transparentnosti, zjednodušení nástrojů užívaných EU, efektivnosti institucí a v neposlední řadě vypracování návrhu nové evropské ústavy (Jařinová 2003; Sokolska 2018).

Velká Británie souhlasila se svoláním Konventu i s dalším jeho zasedáním, nicméně zaujala zcela odlišnou pozici, než tomu bylo na předešlých mezivládních konferencích. V tomto případě britská vláda demonstrovala na své mezivládní tendence a zaujala mnohem konstruktivnější postoj. K tomuto rozhodnutí přispěla i volba stálého představitele při EU Johna Kerra a zástupce britské vlády Petera Haina, jež prosazoval aktivnější přístup při vyjednávání evropských otázek. Haine se snažil upozornit na nutnost posílení pravomocí Evropské rady či efektivnější zásadu subsidiarity, která by byla použita pouze v případě neschopnosti dosažení určitého cíle členskými státy. Zároveň apeloval na to, aby do diskuzí o budoucí smlouvě byly zařazeny tradiční britské „red lines“.¹⁷ Pokud by se tak nestalo, britská vláda by vetovala celý navržený projekt (Smith 2005: 717).

Měsíc před zahájením mezivládní konference v Římě (2003), vydala britská vláda tzv. Bílou knihu, která vyjadřovala postoj k dosavadnímu návrhu smlouvy. Britská vláda vyjádřila nespokojenost pouze se třemi aspekty. V první řadě se jednalo o ustanovení tzv. klauzule „*passarelle*“, která opravňuje Evropskou radu jednomyslně rozhodnout o přechodu k hlasování kvalifikovanou většinou. Jednalo se o oblast daní, justice a sociálního zabezpečení, což byly pro Británii citlivé oblasti. V tomto případě preferovala zachování hlasování na základě jednomyslnosti, které by tak neomezovalo suverenitu jednotlivých členů. V druhém případě

¹⁶ Bývalý francouzský prezident úřadující od roku 1974-1981.

¹⁷ Tradiční britské „red lines“ v tomto případě zahrnovaly otázku bezpečnosti, justice, daní či sociálního zabezpečení. Vzhledem ke komplikovanosti těchto politik, by měla EU provádět změny pouze jednomyslným hlasováním (BBC 2003).

vláda nesouhlasila s ustanovením strukturované spolupráce v obranném paktu, kde se domnívala, že by mohla omezit vliv NATO. V neposlední řadě kritizovala i nespecifikovanou pozici ministra zahraničí v rámci struktur EU, který by měl být odpovědný jednotlivým členskými státy v Evropské radě (Menon 2003: 977-978).

Výsledný návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu byl schválen na summitu v Bruselu v červnu 2004 (BBC 2004). Britskou vládou byl přijat velmi pozitivně a sám ministerský předseda Tony Blair se k němu vyjádřil následovně: „*Smlouva představuje dobrý výsledek pro Británii a Evropu. Můžeme být pyšní na svou roli při utváření této smlouvy, která přinese takové zlepšení, aby se Evropa mohla stát efektivnější, odpovědnější a mnohem srozumitelnější. Poprvé jsou pravomoci, práva a povinnosti EU stanoveny v jediné smlouvě*“ (White Paper on the Treaty establishing a Constitution for Europe 2004: 1-2). Pozitivní přínosem bylo ustanovení a vymezení pozice stálého předsedy Evropské rady a ministra zahraničních věcí EU. Otázka jednomyslného hlasování zůstala v citlivých oblastech britské politiky zachována. V případě azylové či migrační politiky si Británie vypomohla a vyjednala výjimku v podobě protokolů, které byly součástí Ústavní smlouvy. V neposlední řadě došlo k jasnému vymezení závazku mezi členskými státy a NATO, která nadále zůstává základem jejich kolektivní obrany (White Paper on the Treaty establishing a Constitution for Europe 2004: 21-32).

Ústava byla vnímána jako vítězství Velké Británie i přesto, že jí euroskeptický tisk a opoziční Konzervativní strana nadále považovali za federalistický dokument podkopávající britskou suverenitu. Na základě obav z dalšího omezování britské svrchovanosti navrhl Ian Duncan Smith vypsání referenda o nové evropské ústavě již před oficiálním zněním smlouvy¹⁸. S tím souhlasil i mediální magnát Rupert Murdoch, vlastník britských novin The Sun a The Times, který dal jasně najevo, že v příštích volbách nepodpoří New Labour, pokud nevyhlásí referendum. Tony Blair nakonec s vyhlášením referenda souhlasil, nicméně díky pozdějším událostem již k dalšímu kroku nedošlo (Al Jazeera 2004; The Guardian 2003).

Smlouva o Ústavě pro Evropu byla podepsána 29. října 2004 v Římě, přičemž musela být schválena každou členskou zemí EU. Smlouvu se však nepodařilo ratifikovat v řádném termínu stanoveném na listopad 2006. Důvodem bylo jednak navýšení původně 15 členských zemí na 25, tak mnoho kontroverzních témat, která smlouva obsahovala. Ratifikační proces nové ústavy se výrazně zkomplikoval po dvou odmítnutích v referendech ve Francii a následně

¹⁸ Smlouva musela být ratifikována všemi 25 členskými státy, které tvoří EU. Každý stát tuto smlouvu ratifikuje podle vlastních pravidel: buď parlamentní cestou, nebo formou referenda, nebo oběma způsoby zároveň (Evropský parlament).

v Nizozemsku. Státy, které schvalovací proces nepodstoupily tak musely řešit, zda v něm dále pokračovat či nikoliv. Velká Británie byla tímto výsledkem velmi překvapena, nicméně ji tato situace vyhovovala. Vláda v čele s Tonym Blairem nakonec oznámila, že k ratifikaci nedojde do té doby, než se situace v těchto dvou zemích nevyřeší. Velká Británie nakonec k ratifikaci Smlouvy o Ústavě pro Evropu opravdu nedospěla. V následujících měsících členské státy přebudovaly Ústavu na to, co se později stalo Lisabonskou smlouvou. Ta vstoupila v platnost 1. prosince 2012 a přejmula mnohé aspekty obsažené v původní verzi (The Local 2016).

3.3. Postoj Velké Británie k Hospodářské a měnové unii

Vstup Velké Británie do HMU a následná implementace společné měny, patří k nejkontroverznějším tématům britské politiky. Otázka společné evropské měny přispěla nejen k pádu vlády Margaret Thatcherové, ale byla také příčinou rozkolu v Konzervativní straně, která nakonec vedla k volební porážce Johna Majora v roce 1997. Z tohoto důvodu je politika Tonyho Blaira označována jako rozhodující test postoje Labouristické strany k EU.

Vítězství Labouristické strany ve volbách roku 1997 znamenalo novou fázi přístupu Velké Británie k otázce implementace společné měny. Již volební manifest Labouristické strany deklaruje, že *„podstatným úspěchem HMU je skutečné sblížení mezi ekonomikami států, které se na ní podílejí. Vyloučení britského členství by navždy znamenalo zničení jakéhokoli dalšího vlivu na proces, který bude Británii ovlivňovat, ať už se nachází uvnitř nebo vně“* (Labour party manifesto 1997). Přijetí nové měny labouristé podmínili souhlasem vlády, parlamentu a v neposlední řadě také občanů v referendu. Prosazení měnové otázky nebylo považováno za problémové, neboť Labouristická strana netrpěla názorovými nesrovnalostmi ve straně, jako tomu bylo u předešlých konzervativních vlád. Stranu tvořili proevropsky ladění členové a případní euroskeptici se řadili k pragmatickému proudu. Ministr financí Gordon Brown zdůrazňoval, že Labouristická strana souhlasí se vstupem do hospodářské a měnové unie a provádí příslušná opatření v rámci vládního postoje *„připravit a rozhodnout“* (Driver, Martell 2006: 169-174). Přístup samotného ministerského předsedy Tonyho Blaira k euru byl neoddelitelně spjat s jeho ambicí učinit z Británie předního hráče v EU, což by bez účasti v eurozóně jistě nebylo možné (Gowland 2016: 107).

Prvním důležitým krokem britské vlády bylo rozhodnutí udělit nezávislost Bank of England, což představovalo jednu z podmínek přijetí společné měny. Od této chvíle nemusela centrální banka podléhat vládě, nýbrž ekonomickým potřebám země. Udělení nezávislosti banky bylo EU vnímáno jako pozitivní krok sblížení Británie s eurozónou (King 2017).

Nicméně s dalšími procesy byla Labouristická vláda velmi opatrná. Oficiální postoj britské vlády představil až ministr financí Gordon Brown, jež ve svém projevu v říjnu 1997 v Dolní sněmovně prohlásil, že Velká Británie není připravena participovat na projektu společné evropské měny minimálně do dalších voleb v roce 2001. Brown budoucí účast v třetí fázi HMU podmínil splněním 5 ekonomických testů, které byly vyhodnocovány Ministerstvem financí. Pět Brownových ekonomických testů se zabývalo ekonomickou konvergencí, flexibilitou, investičními podmínkami v EU, konkurenceschopností finančního sektoru Británie a vyhlídkami stability zaměstnanosti v rámci eurozóny (Howarth 2007: 196). I přes odmítnutí vstupu k 1. 1. 1999 setrvala vláda u rozhodnutí, použít pět ekonomických testů i v budoucnu.

V roce 1999 byl v rámci dalších příprav zavedení jednotné měny představen projekt tzv. národního plánu přechodu na euro (National Changeover Plan), který vytvořil harmonogram příprav britské ekonomiky k implementaci eura pro následující volební období. Ve svém projevu představující tento plán Tony Blair znovu naléhal: *„Chceme-li mít možnost přistoupit ke společné měně, musíme se připravit. [...] Již si nemůžeme dovolit předstírat, že euro neexistuje nebo že by se na něj neměla Británie aktivně připravovat. Toto popírání skutečnosti není v zájmu Británie, ale její zradou“* (Statement by Tony Blair on the euro 1999: 2). V závěru svého projevu prohlásil, že existují jen dvě ideologické a absolutní stanoviska k euru, s kterými nesouhlasí. Prvním z nich je stanovisko *„ne, nikdy“*, které vylučuje britské členství na základě ústavního principu. Druhé stanovisko *„ano, teď“*, naopak vybízí k připojení bez ohledu na to, zda jsou ekonomické podmínky splněny či ne (Statement by Tony Blair on the euro 1999: 4).

Labouristická strana se ve svém druhém volební období prezentovala podobným programem, jako tomu bylo v předchozích letech. Nadále podporovala původní strategii přijetí eura z roku 1997, která byla podmiňována splněním ekonomickým testů a popřípadě souhlasným vyjádřením Britů v referendu (Prime Minister's speech on the government's agenda for the future 2001). Stanovená strategie vůči jednotné měně však nabízela pouze formální rámec politiky. Ve skutečnosti se téma přijetí eura stalo rozporuplnou otázkou v rámci samotné strany. Labouristé si již nebyli dostatečně jisti, zda chtějí přijetí eura aktivně prosazovat či nikoli. Příčinou tohoto jednání byla jednak euroskeptická veřejnost, která jasně dávala najevo svůj nesouhlas, ale také vznikající názorový rozkol mezi ministrem financí a samotným premiérem. Tony Blair se nadále nehodlal vzdát svého cíle dovést Velkou Británii do srdce Evropy a usilovně pracoval na tom, aby dosáhl přijetí eura. Naopak Gordon Brown začal být k otázce implementace eura mnohem obezřetnější, což se projevovalo tím, že se přijmutí snažil co nejvíc oddálit (Smith 2005: 719).

Další debaty o euru byly zahájeny až v roce 2003, kdy došlo ke zveřejnění nových výsledků Brownových pěti ekonomických testů. Opět se jednalo o komplexní analýzu britské ekonomiky na možné přijetí evropské měny. Úvod hodnotící zprávy je věnován pozitivnímu rozhodnutí britské vlády nepodílet se na přijetí eura v první vlně roku 1999. Dle ekonomické analýzy by členství v HMU přineslo pozitivní dopady v hospodářství, nicméně celkové dopady by postupem času narušily stabilitu ekonomiky. Závěrečná kapitola je věnována celkovému hodnocení, přičemž konstatuje že: „*Velká Británie od roku 1997 skutečně pokročila v plnění ekonomických testů. Přestože existují přínosy v podobě vyšších investic, posílení finančních služeb a růstu zaměstnanosti, nemůžeme v této chvíli dospět k závěru, zda existuje udržitelná a trvalá konvergence umožňující se vyrovnat s případnými potížemi v eurozóně*“ (UK membership of the single currency: An assessment of the five economic tests 2003). Ministerstvo financí tak opět deklarovalo, že Velká Británie není stále připravena na to, aby dokázala novou měnu přijmout.

Výsledky ekonomických testů zklamaly nejen dosavadní členské státy EU, ale také samotnou britskou veřejnost. Ta přestala brát ekonomické testy zcela vážně a začala je považovat za Brownovu politickou šarádu (Driver, Martell 2006: 175). Tony Blair si začal uvědomovat skutečnost, že rostoucí nepřátelská atmosféra ve společnosti mu znemožňuje souhlasit s přijetím eura. Byl by tak zavázán vypsát referendum, které by za současných podmínek zcela jistě prohrál. Blair byl tak nucen případné referendum opět oddálit. Postupem času se vyhlídky na možné přijetí eura rapidně zhoršovaly. Díky problémům se samotným vývojem evropské integrace (ratifikace smlouvy o Ústavě pro Evropu) a mezinárodnímu kontextu (válka v Iráku), musel Tony Blair otázku eura posunout v jisté míře do pozadí. Osud implementace eura ve Velké Británii byl zpečetěn po parlamentních volbách roku 2005, kdy Tony Blair prohlásil, že konání referenda je v tomto volebním období díky ekonomické situaci již zcela vyloučené. Díky tomuto rozhodnutí otázka přijetí eura zcela ustoupila do pozadí vládní politiky a nebyla již obnovena. Ministerský předseda se tak po zbytek jeho volebního období musel smířit s tím, že tento boj prohrál a jeho vytýčený cíl tak nebude naplněn (BBC 2005).

4. Zhodnocení přístupu vlád Margaret Thatcherové a Tonyho

Blaira

Poté co byla v předchozích kapitolách nastíněna situace vývoje vztahů mezi Velkou Británií a Evropskou unií, může práce postoupit k hlavnímu cíli, jímž je komparace zvolených vlád. Práce porovnává přístupy evropských politik konzervativní političky Margaret Thatcherové a labouristy Tonyho Blaira k evropské integraci, přičemž se zaměřuje na hlavní odlišnosti, případně srovnalosti těchto politiků. V neposlední řadě jsou jejich přístupy kategorizovány na základě teorie euroskepticismu.

Nejzásadnější rozdíl lze shledat v jejich osobitém postoji k politikám na evropském kontinentu. Margaret Thatcherová byla nekompromisní premiérkou a svůj postoj nechávala jasně znát. K úspěšnému prosazení svých politických požadavků velmi často volila strategii neústupného a zdlouhavého vyjednávání, dokud nedosáhla svých požadavků. Příkladem může být již zmiňované vyjednávání slevy příspěvků do rozpočtu Evropského společenství, kde ji byl tento konfrontační přístup výhrou. V případě Tonyho Blaira se o tak tvrdém přístupu ve vyjednávání hovořit nedá. Politický styl Tonyho Blaira se dá naopak označit jako mnohem přívětivější. Již v počátcích své vlády se zasloužil o mnoho významných kroků, ke kterým se jeho předchůdci zdráhali a Británie tak zůstala mimo dění. Zde můžeme mluvit o podepsání Amsterodamské smlouvy, kterou vyjednávala již předchozí konzervativní vláda. Blairova labouristická vláda se zapřičinila o změnu pohledu ostatních členů Evropské unie na Velkou Británii. Jedním z faktorů, který napomohl k tomuto obratu, byla Blairova sympatie k vytvoření SBOP, kde projevil nemalou angažovanost v příslibu vidiny Británie jako vedoucího členu Evropy. Zjevným aspektem změny byla také Blairova vize implementace společné měny. V očích evropských partnerů tak bylo Blairovo vedení považováno za pozitivní krok v participaci země v další evropské integraci a zbavení se nálepky problémové partnera. Další rozdíl lze spatřit v oblastech týkajících se národní suverenity. Margaret Thatcherová byla pevnou obhájkyní národních zájmů a suverenity a velmi těžko se dokázala smířit s přenesením pravomocí na nadnárodní úroveň, což bylo viditelné zejména při vstupu Británie do HMU a následná implementace eura. Na druhou stranu Tony Blair považoval za nutné pouze zachování práva veta v tradičních britských politikách. Otázce HMU se vůbec nevyhýbal, byl pevně přesvědčen, že přijmutí eura je pro Británii zásadní krok, který ji pomůže posílit postavení v rámci EU.

Nutno podotknout, že tito dva britští představitelé disponují i společnými charakteristikami. Zásadním společným rysem je angažovanost obou politiků zlepšit Británii a její status. Každý však svým vlastním způsobem. Zatímco se Thatcherová soustředila na vylepšování nevyhovujících dohod uzavřených s tehdejšími ES, cílem Tonyho Blaira bylo celkové zlepšení image Británie a její další začleňování do EU. Nejzásadnějším spojením Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira byla jejich vize uspořádání Evropské unie. Jak konzervativní premiérka, tak labouristický premiér opovrhovali představou evropského federativního „*superstátu*“ a svůj názor prezentovali i veřejně. Margaret Thatcherové svým slavným projevem v Bruggách, Tony Blair neméně důležitým projevem ve Varšavě o 12 let později.

Evropskou politiku Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira pomůžou specifikovat vybrané typologie euroskepticismu. Dle modifikované definice Taggarta a Szczerbiaka lze oba premiéry zařadit do kategorie *měkkého* euroskepticismu. Jak Thatcherová, tak Blair se snažili Británii uchránit v jejích důležitých politikách, což představovalo nesouhlas s vývojem, jakým se Evropa ubírá. Nicméně se samotným sjednocováním souhlasili. V případě Margaret Thatcherové je tento projev viditelný zejména u projednávání Jednotného evropského aktu. U Tonyho Blaira je tento postoj patrný při vytváření návrhu smlouvy o možné představě budoucí Evropy, kde se vláda snažila vyjednat co nejlepší podmínky pro Velkou Británii. Postoj *tvrdého* euroskepticismu je v tomto případě neaplikovatelný, jelikož ani jeden z politiků se nesnažil o vystoupení z Unie či jejího sabotování. Dle rozdělení euroskepticismu Contiho a Verzichelliho je opět pro Margaret Thatcherovou význačná kategorie *měkkého* euroskepticismu, která vychází z již předešlé definice. Co se týká vymezení postoje Tonyho Blaira lze použít kategorii *funkčního europeanismu*, která je charakterizována podporou evropské integrace na základě určité stranické strategie. Blairova vláda podporovala evropskou integraci, jelikož byla motivována cílem, vytyčeným v Labouristickém manifestu z roku 1997 - stát se vedoucím představitelem EU. Premiér se samotnou evropskou integrací souhlasil, avšak za předpokladu dosažení jeho cíle a dodržení stranických požadavků týkajících se citlivých britských politik. Patrné rysy tohoto přístupu jsou viditelné v Blairově participaci na zahraniční a bezpečnostní politice (později v politice EBOP). Lze proto usoudit, že jeho status quo proevropanství na základě vládní strategie je více než patrné.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá srovnáním postoje Velké Británie k ES/EU během vlád Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira. Práce se věnuje analýze postojů daných ministerských předsedů, přičemž důraz je kladen na jejich evropské politiky. V rámci zkoumání těchto postojů je využita teorie euroskepticismu, která dané přístupy pomáhá zařadit a tím podat ucelený závěr této komparace.

Práce byla rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První část byla věnována definici fenoménu euroskepticismu, který byl následně kategorizován do několika postojů k evropské integraci. Pro potřeby výsledné komparace byla klíčová typologie, kterou interpretovali Paul Taggart a Aleks Szczerbiak v článku *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Denifinition, Measurement and Causality*. Pro vhodnější specifikaci *měkkého* euroskepticismu a dalších postojů byla použita práce Nicola Contiho: *Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*. Zbylé kapitoly obsahovaly analytickou část práce, přičemž poslední je věnována samotnému zhodnocení premiérských postojů.

Hlavním cílem této bakalářské práce byla komparativní analýza postojů vlád Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira k evropské integraci. S jeho výslednou interpretací pomohou odpovědi na výzkumné otázky. První zněla následovně: *Do jaké míry se lišil postoj evropské politiky Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira a jak se tyto rozdíly odrážely ve vztazích Spojeného království a Evropského společenství, respektive Evropské unie?*

Postoje obou zkoumaných ministerských předsedů se svou povahou naprosto odlišovaly. Zatímco Margaret Thatcherová proslula svou otažitostí a skepsí vůči všemu evropskému, Tony Blair prezentoval naprosto odlišný přístup, který lze definovat jako proevropský. Tento povahový rozdíl je zejména viditelný na postoji k samotnému euru. Zatímco Margaret Thatcherová byla silným odpůrcem monetární politiky, Tony Blair byl jejím vřelým podporovatelem. Přinesl tak zcela nový postoj Velké Británie, což členové EU s nadšením vítali. Na základě Taggartovy a Szczerbiakovy definice jsou oba politici zařazeni k proudu *měkkého* euroskepticismu. Myšlenku integrace podporují, ačkoliv se najdou politiky, které jim zcela nevyhovují a chtějí změnu. V obou případech se může jednat o politiku HMU. Dle typologie Contiho a Verzichelliho je postoj Tonyho Blaira charakterizován jako *funkční europeanismus* a to díky jeho volebnímu cíli, který měl být dosažen prostřednictvím participace na evropské politice.

Margaret Thatcherová již od začátku svého úřadování zaujala rezervovaný postoj k tehdejšímu Evropskému společenství. Díky problémovým počátkům Velké Británie v ES, zvolila konstruktivnější přístup, který byl viditelný především při vyjednávání britského rabatu či Jednotného evropského aktu. Ačkoli zaujímal nekompromisní přístup během těchto jednání, ve výsledku byla schopna dojednat kompromis. S nástupem předsedy evropské komise Delorse začaly pro Margaret Thatcherovou těžké časy. Jeho federalistické pojetí Evropy a stále větší prohlubování evropských politik bylo pro premiérku naprosto absurdní. Pomyslnou poslední kapkou byl její vynucený souhlas se vstupem Velké Británie do HMU. Svůj názor na celou evropskou integraci a budoucí vizi Evropy vyjádřila svým kritickým projevem v Bruggách roku 1988. Nárůst euroskepticismu Margaret Thatcherové zhoršil její postavení v rámci EU, ale také v její Konzervativní straně. Její neústupnost a nechuť dalšího prohlubování integrace nakonec vedla k samotnému politickému pádu premiérky.

Tony Blair již v počátcích vlády zaujal naprosto odlišné stanovisko vůči evropské integraci, ale i samotné Evropské unii. Již ve svém volebním programu prohlásil, že hodlá Velkou Británii vymanit z pozice „nepříjemného partnera“ a zaujmout pozici vedoucího hráče v rámci EU. Jeho angažovanost v bezpečnostní a obranné politice je toho jasným důkazem. Dokázal, že Velká Británie je schopna podílet se na vytváření a zefektivnění nových politik, které jsou pro ni samotnou důležité. V tom případě bylo prokázáno, že je schopna zaujmout pozici vedoucího hráče v rámci EU. O podobný výsledek se Tony Blair snažil i v rámci vyjednávání smlouvy o Ústavě pro Evropskou unii, která by pomohla zjednodušit dosavadní smlouvy a přispět tak k novému vývoji. Tady se však labouristický premiér setkal s neúspěchem. Díky zachovalému tradičnímu euroskepticismu z období vlády Thatcherové, odmítala britská veřejnost cokoli, co by mohlo omezit britskou suverenitu. Kdyby nedošlo k již zmíněným odmítnutím v referendech v Nizozemí a Francii, Blair by byl donucen referendum vypsát s podobným výsledkem také. Neslavně dopadl i Blairův hlavní politický cíl, implementovat euro ve Velké Británii. Ačkoliv měl k tomuto cíli dobře připravenou cestu v podobě jeho proevropského přístupu, nedokázal britskou veřejnost a opoziční stranu natolik přesvědčit. Možným zapříčením mohou být neúspěšné Brownovy ekonomické testy či Blairova postupná orientace na mezinárodní scénu než tu evropskou. V návaznosti na tuto část by autorka odpověděla na další z výzkumných otázek: *Překonala Blairova politika tradiční označení VB jako „nepříjemného partnera“? Změnila politika New Labour tradiční euroskeptický postoj Británie vůči EU?*

Počátek vlády Tonyho Blaira se zdál být této odpovědi víc než nakloněn. Velká Británie začala aktivně spolupracovat s Evropskou unií. Podporovala budoucí projekty, přičemž se snažila apelovat na ochranu britských zájmů. Z pohledu samotné Velké Británie a evropských partnerů se zdálo být vše idylické. Problém byl však postupem času spatřován v britském lidu, opoziční Konzervativní straně a Blairově orientaci na mezinárodní záležitosti. Britská veřejnost byla stále ovlivněna událostmi minulých konzervativních vlád, a proto považovala přílišnou integraci za nebezpečnou. Po neúspěšných ekonomických testech a odmítnutí Ústavy v jiných členských státech bylo jasné, že Blair veřejnost nedokáže přesvědčit. Uvědomoval si fakt, že referenda, které by v rámci této otázky vypsali, by s jistotou prohrál. Samotná otázka eura se tak postupem času vytratila z Blairovy politiky a byla nahrazena domácími a mezinárodními záležitostmi. Členové evropské unie byly z tohoto přístupu zklamáni, čekali, že Blair dokáže prosadit své cíle a dovést Británii do konečné fáze HMU. Dá se tedy říci, že pomyslnou nálepku „nepříjemného partnera“ se mu podařilo odstranit jen částečně. Důležitou roli hrálo především to, jaká politika se v rámci evropských struktur projednávala. Pokud mluvíme o SBOP či vyjednání návrhu smlouvy pro Ústavu EU, lze považovat postoj „nepříjemného partnera“ za překonaný. Zdlouhavé a neúspěšné pokusy s implementací eura jsou však důkazem toho, že euroskeptická tradice stále způsobuje problémy ve vztazích VB a EU. Ve výsledku lze tedy říci, že New Labour spolu se svým vůdcem Tonym Blairem nedokázala změnit postoj VB vůči EU, ačkoliv se o to usilovně snažila. Avšak i přes tento neúspěch bude Tony Blair vždy vnímán jako politik s nejevropštějším přístupem od dob Edwarda Heatha.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Blair, Tony. 2000. „Speech to the Polish Stock Exchange“, 6. 10. 2000 (online). Dostupné z: <<http://www.number-10.gov.uk/output/Page3384.asp>> (15. 4. 2019).

Blair, Tony. 2001. „Prime Minister’s speech on the government's agenda for the future“, 8. 2. 2001. (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.number10.gov.uk/output/Page1579.asp>> (15. 4. 2019).

„Blair promises UK vote on EU.“ *Al Jazeera*, 21. 4. 2004 (online). Dostupné z: <<https://www.aljazeera.com/archive/2004/04/200841092834674883.html>> (19. 4. 2019).

„Blair signals no to joining euro.“ *BBC*, 28. 4. 2005 (online). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/vote_2005/frontpage/4492587.stm> (19. 4. 2019).

Břicháček, Tomáš. 2018. „30 let od projevu Thatcherové v Bruggách“ *iDnes.cz*, 20. 9. 2018 (online). Dostupné z: <<https://brichacek.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=679867>> (10. 4. 2019).

Denman, Roy. 2007. „Lord Cockfield.“ *The Guardian*, 11. 1. 2007 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/news/2007/jan/11/guardianobituaries.obituaries>> (7. 4. 2019).

EUabc. 2014. „Acquis communautaire.“ *Euabc* (online). Dostupné z: <<http://en.euabc.com/word/12>> (12. 3. 2019).

„EU constitution: British red lines.“ *BBC*, 25. 11. 2019 (online). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3235898.stm> (14. 4. 2019).

„Euro scepticism: More than a British phenomenon“ *Euractiv*, 8. 1. 2015 (online). Dostupné z: <<https://www.euractiv.com/section/med-south/linksdossier/euro-scepticism-more-than-a-british-phenomenon/>> (15. 3. 2019).

Evropská rada. 2011. „Evropská rada: padesát let evropských summitů.“ Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, december 2011. (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.consilium.europa.eu/media/31015/qc3111406csc.pdf>> (15. 4. 2019).

Foreign & Commonwealth Office. 2004. „White Paper on the Treaty establishing a Constitution for Europe.“ Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs, 9 September 2004 (online; Pdf). Dostupné z:

<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20081105170519/http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf15/fco_beu_euct_whitepaper_sept04> (15. 4. 2019).

„Franco-British St. Malo Declaration“. 1998. *CVCE*, (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf> (15. 4. 2019).

„Full text: Ian Duncan Smith's speech“ *The Guardian*, 9. 10. 2003 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/politics/2003/oct/09/conservatives2003.conservatives10>> (17. 4. 2019).

Gifford, Chris. 2015. „The Making of Eurosceptic Britain“ *EPERN*, 3. 3. 2015 (online). Dostupné z: <<https://epern.wordpress.com/2015/03/03/the-making-of-eurosceptic-britain/>> (24. 3. 2019).

Hendrych, Lukáš. 2017. „70 let evropské obranné politiky. Bude konečně funkční?“ *Euractiv*, 2. 8. 2018 (online). Dostupné z: <<https://euractiv.cz/section/all/linksdossier/70-let-evropske-obranne-politiky-bude-konecne-funkcni/>> (13. 4. 2019).

HM Treasury. 2003. „UK Membership of the single currency: An assessment of the five economic tests.“ HM Treasury's assessment of the five economic tests, 9 June 2003 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.hm-treasury.gov.uk/documents/international_issues/the_euro/assessment/report/euro_assess03_repindex.cfm> (15. 4. 2019).

Hughes, David. 2018. „Howe's that? Geoffrey Howe resignation speech – what did he say and when did Margaret Thatcher resign as Prime Minister?“ *The Sun*, 18. 7. 2018 (online). Dostupné z: <<https://www.thesun.co.uk/news/6810264/geoffrey-howe-resignation-speech-video-margaret-thatcher-resigns-boris-johnson/>> (10. 4. 2019).

Jařinová, Alžběta. 2003. „Mezivládní konference EU – cesta k novým Římským smlouvám?“ *Global politics*, 24. 11. 2003 (online). Dostupné z: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/mezivladni-konference>> (17. 4. 2019).

Kaiser, Daniel. 2005. „Británie a Francie se přou o rabat.“ *BBC*, 10. 6. 2005 (online). Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/czech/britain/story/2005/06/050610_uk_blair_chirac.shtml> (17. 4. 2019).

Khol, Radek, Libor Frank. 2003. „Evropské bezpečnostní struktury.“ *Obrana a strategie 2*: 17-26. Dostupné z: <<https://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2003/2-2003/evropske-bezpecnostni-struktury.html>> (14. 4. 2019)

Kinnock, Neil. 2018. „Neil Kinnock: why I changed my mind about Britain in Europe.“ *Prospect*, 6. 4. 2018 (online). Dostupné z: <<https://www.prospectmagazine.co.uk/politics/neil-kinnock-why-i-changed-my-mind-about-britain-in-europe-brexiteu>> (13. 4. 2019).

Lichfield, John. 1998. „Double-take in Paris as French find they agree with Blair on defence.“ *The Independent*, 29. 11. 1998 (online). Dostupné z: <<https://www.independent.co.uk/news/double-take-in-paris-as-french-find-they-agree-with-blair-on-defence-1188114.html>> (21. 4. 2019)

Macintyre, Donald. 2003. „Tony Blair, the risk-taker, may still take a final gamble by going for the euro.“ *The Independent*, 1. 7. 2003 (online). Dostupné z: <<https://www.independent.co.uk/voices/commentators/donald-macintyre/tony-blair-the-risk-taker-may-still-take-a-final-gamble-by-going-for-the-euro-111121.html>> (19. 4. 2019).

Palmer, John. 1988. „September 21 1988: Thatcher sets face against United Europe.“ *The Guardian*, 21. 9. 1988 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/business/1988/sep/21/emu.theeuro>> (6. 4. 2018).

Pečinka, Bohumil. 2004. „DeGaulle“ *Reflex.cz*, 22. 8. 2004 (online). Dostupné z: <<https://www.reflex.cz/clanek/causy/73882/de-gaulle.html>> (12. 3. 2019).

Petřík, Lukáš. 2013. „Margaret Thatcherová: Od podpory evropského trhu po odmítnutí EU.“ *EUportal.cz*, 29. 11. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.euportal.cz/PrintArticle/11396-margaret-thatcherova-od-podpory-evropskeho-trhu-po-odmitnuti-eu.aspx>> (5. 4. 2019).

Sokolska, Ina. 2018. „Niceská smlouva a Konvent o budoucnosti Evropy.“ *Europarl*, 1. 10. 2019 (online). Dostupné z: <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/4/niceska-smlouva-a-konvent-o-budoucnosti-evropy>> (14. 4. 2019).

Statement by Tony Blair on the euro. 1999. *CVCE*, (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.cvce.eu/en/obj/statement_by_tony_blair_on_the_euro_23_february_1999-en-1f1288a1-f67f-4835-a851-a2b1e1fca817.html> (15. 4. 2019).

„Summit EU projednává vizi společné obrany „patnáctky“ *Hospodářské noviny*, 3. 6. 1999 (online). Dostupné z: <<https://archiv.ihned.cz/c1-803344-summit-eu-projedna-vizi-spolecne-obrany-patnactky>> (14. 4. 2019).

„Summit v Bruselu se shodl na znění ústavy EU.“ *BBC*, 19. 6. 2004 (online). Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2004/06/040619_eu_summit_1615.shtml> (14. 4. 2019).

Thatcherová, Margaret. 1988. „Speech to the College of Europe (The Bruges Speech)“ youtube.com, 20. 9. 1988 (online). Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=wkRwMFy0CVM>> (12. 3. 2019).

Volební manifest Labouristické strany. 1987. „Britain will win with Labour.“, (online, Pdf). Dostupné z: <<http://www.labour-party.org.uk/manifestos/1987/1987-labour-manifesto.shtml>> (15. 4. 2019).

Volební manifest Labouristické strany. 1997. „Because Britain deserves better.“ Dostupné z: <<http://labour-party.org.uk/manifestos/1997/1997-labour-manifesto.shtml>> (15. 4. 2019).

Walker, Martin. 1999. „Summit and nothing.“ *The Guardian*, 3. 6. 1999 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/world/1999/jun/03/eu.politics>> (14. 4. 2019).

„When France 'ignored' the result of an EU referendum.“ *The Local*, 28. 6. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.thelocal.fr/20160628/brexit-rethink-a-look-at-frances-2005-eu-referendum>> (15. 4. 2019).

Literatura

Colley, Linda. 1992. „Britishness and Otherness: An Argument.“ *The Journal of British Studies* 31 (4): 309-329. Dostupné z: <<https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-british-studies/article/britishness-and-otherness-an-argument/62B271597934EBCC3DF9BE0C37892753>> (12. 3. 2019).

Conti, Nicolo. 2003. „*Party Attitudes to European Integration: A longitudinal Analysis of the Italian Case*“ SEI Working paper No 70. Brighton: Sussex European Institute (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper13.pdf&site=266>> (19. 3. 2019).

Conti, Nicolo, Luca Verzichelli. 2003. „*The European dimension of political discourse in Italy. A longitudinal analysis of party preferences (1950-2001)*.“ Centro Interdipartimentale di

Ricerca sul Cambiamento Politico (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.circap.org/uploads/1/8/1/6/18163511/occ_12.pdf> (19. 3. 2019).

Cooper, Robert. 2012. „Britain and Europe.“ *International Affairs* 88 (6): 1191-1203. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/23324909>> (17. 2. 2019).

Daddow, Oliver. 2013. „Margaret Thatcher, Tony Blair and the Eurosceptic Tradition in Britain.“ *British Journal of Politics & International Relations* 15 (2): 210-227. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1111/j.1467-856X.2012.00534.x>> (17. 2. 2019).

Danics, Štefan, Ladislava Tejchmanová. 2017. „Euroskepticismus.“ Pp. 139-151 in: Štefan Danics, Ladislava Tejchmanová (eds.). *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského.

Dell, Edmund. 1994. „Britain and Origins of the European Monetary System.“ *Contemporary European History* 3 (1): 1-60. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/20081498>> (7. 4. 2019).

Dinan, Desmond. 1994. „*Ever Close Union?: an introduction to the European Community*.“ Houndmills: Macmillan.

Fajmon, Hynek. 2010. „*Margaret Thatcherová a její politika*.“ 2., rozš. vyd. Brno: CDK, Centrum pro studium demokracie a kultury.

Flood, Christopher, Simon Usherwood. 2005. „Positions, Dispositions, Transitions: A model of Group Alignment on EU Integration.“ *55th Annual Conference of the Political Studies*. (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.academia.edu/2312698/Positions_Dispositions_Transitions_A_Model_of_Group_Alignment_on_EU_Integration> (19. 3. 2019).

Flood, Christopher, Simon Usherwood. 2007. „Ideological Factors in Party Alignments on the EU: A Comparison of Three Cases.“ *University of Surrey*. (online; Pdf). Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/7875/1/flood-c-02c.pdf>> (19. 3. 2019).

Fontana, Cary, Craig Parsons. 2015. „‘One Woman’s Prejudice’: Did Margaret Thatcher Cause Britain’s Anti-Europeanism?.“ *Journal of Common Market Studies* 53 (1): 89-105. Dostupné z: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jcms.12205>> (10. 4. 2019).

George, Stephen. 1994. „*An Awkward Partner: Britain in the European Community*.“ 2. vyd. Oxford: Oxford University Press.

Gilmour, Ian. 1992. „*Dancing with dogma: Britain under Thatcherism.*“ London: Simon and Schuster.

Gowland, David. 2016. „*Britain and The European Union.*“ London: and New York.

Grant, Charles. 2008. „Why is Britain Eurosceptic?“ *Centre for European Reform* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.cer.eu/publications/archive/essay/2008/why-britain-eurosceptic>> (24. 3. 2019).

Gray, John. 2004. „Blair's Project in Retrospect.“ *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 80 (1): 39-48. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/3569292>> (15. 4. 2019).

Harmsen, Robert, Menno Spiering. 2004. „Introduction: Euroscepticism and the Evolution of European Political Debate.“ Pp. 13-35 in Robert Harmsen, Menno Spiering (eds.). *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European integration.* Amsterdam: Rodopi.

Haugevik, Kristin Marie. 2005. „*Strategic Adaptation or Identity Change? An Analysis of Britain's Approach to the ESDP.*“ Oslo: Norsk Utenrikspolitik Institut paper.

Hitchcock, William. 2003. „*The Struggle for Europe. The Turbulent History of a Divided Continent 1945 to the Present.*“ London: Profile books.

Hughes, Kirsty, Edward Smith. 1998. „New Labour-New Europe?.“ *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 74 (1): 93-103. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2624668>> (12. 4. 2019).

Kaniok, Petr. 2006. „Stranický euroskepticismus: Teoretické modely klasifikace politických stran podle opozičních postojů k evropské integraci.“ Pp. 9-22 in Vlastimil Havlík, Petr Kaniok (eds.). *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy.* Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Karlas, Jan. 2008. „Komparativní případová studie“ Pp. 62-88 in Petr Drulák et. al. *Jak zkoumat politiku.* Praha: Portál.

Kopecký, Petr, Cas Mudde. 2002. „The Two Sides of Euroscepticism: Party Position on European Integration in East Central Europe.“ *European Union Politics* 3 (3): 297-326. Dostupné z:

<https://www.researchgate.net/publication/249733511_The_Two_Sides_of_Euroscepticism_Party_Position_on_European_Integration_in_East_Central_Europe> (22. 3. 2019).

Lunn, John, Vaughne Miller, Ben Smith. 2008. „British foreign policy since 1997.“ *House of Commons Library Research Paper 56*, 23. 6. 2008 (online). Dostupné z: <<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2008/rp08-056.pdf>> (14. 4. 2019).

McCrary, Kayla. 2017. „An Analysis of Euroskepticism's Influence on Britain's Vote to Leave the European Union.“ *Scientia et Humanitas* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://libjournals.mtsu.edu/index.php/scientia/article/view/778>> (29. 3. 2019).

Menon, Anand. 2003. „Britain and the Convention on the Future of Europe.“ *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 79 (5): 963-978. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/3568947>> (14. 4. 2019).

Palovský, Tomáš. 2004. „Postoj polských politických stran k Evropské unii.“ *Středoevropské politické studie*, 6 (2-3). Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4045>> (12. 3. 2019).

Ronek, Grzegorz. 2013. „Britain's membership in the European communities and the European Union“ *Polish Political Science* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://czasopisma.marszalek.com.pl/pl/10-15804/ppsy>> (17. 2. 2019).

Smith, Julie. 2005. „A Missed Opportunity? New Labour's European Policy 1997-2005.“ *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 81 (4): 703-721. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/3569670>> (15. 4. 2019).

Sørensen, Catharina. 2004. „Danish and British Popular Euroscepticism compared: A sceptical assessment of the concept.“ DIIS Working Paper No 25. *Danish Institute for International Studies* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.diis.dk/en/research/danish-and-british-popular-euroscepticism-compared>> (12. 3. 2019).

Sørensen, Catharina. 2009. „To Love or Not to Love...Notes on Public Euroscepticism“ Pp. 77-96 in Krisztina Arató, Petr Kaniok (eds.). *Euroscepticism and European Integration*. Záhřeb: Political Science Research Centre.

Spiering, Menno. 2004. „British Euroscepticism.“ Pp. 127-149 in Robert Harmsen, Menno Spiering (eds.). *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. New York: Rodopi.

Szczerbiak, Aleks, Paul Taggart. 2003. „Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Denifinition, Measurement and Causality.“ *Sussex European Institute* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.researchgate.net/publication/29996431>> (15. 3. 2019).

Szczerbiak, Aleks, Paul Taggart. 2008. „*Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism.*“ *Volume 1: Case Studies and Country Surveys*. Oxford: University Press.

Taggart, Paul. 1998. „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems.“ *European Journal of Political Research* 33 (3): 363-388. Dostupné z: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1475-6765.00387>> (15. 3. 2019)

Taggart, Paul, Aleks Szczerbiak. 2002. „The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States.“ *Brighton: Sussex European Institute* (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/237536121_The_Party_Politics_of_Euroscepticism_in_EU_Member_and_Candidate_States> (15. 3. 2019).

Thatcherová, Margaret. 1996. „*Roky na Downing Street.*“ Praha: Naše vojsko.

Tournier-Sol, Karine, Chris Gifford. 2015. „Introduction: The Structure of British Euroscepticism.“ Pp. 1-16 in: Karine Tourniel-Sol, Chris Gifford (eds.). *The UK Challenge to Europeanization: The Persistence of British Euroscepticism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Troitiño, David Ramiro. 2009. „Margaret Thatcher and the EU.“ Pp. 124-150 in András Inotai, Peeter Mürsepp, Mait Talts (eds.). *European Union: Current Political and Economic Issue*. Tallin: Tallin University of Technology and Bussines Administration. Dostupné z: <http://www.ies.ee/iesp/No6/iesp_no6.pdf#page=124> (5. 4. 2019).

Wallace, Helen. 2012. „The UK: 40 Years of EU Membership.“ *Journal of Contemporary European Research* 8 (4): 531-546. Dostupné z: <<https://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/539>> (17. 2. 2019).

Young, John. 1993. *Britain and European unity, 1945-1992*. Basingstok: Macmillan Press.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá porovnáním postojů Velké Británie k Evropskému společenství, respektive Evropské unii, během vlád Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira. Práce si klade za cíl najít odlišnosti, popřípadě srovnalosti v evropských politikách těchto dvou ministerských předsedů vlád. V teoretické rovině je tato práce podepřena teorií euroskepticismu. Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. První představuje teoretickou konceptualizaci euroskeptických postojů. Druhá a třetí kapitola je věnována období Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira se zaměřením na události, jež ovlivnily britsko-evropské vztahy. V případě Margaret Thatcherové se jedná o vyjednávání britské slevy do rozpočtu Evropského společenství, Jednotného evropského aktu, či postoji k hospodářské a měnové unii. Naopak u Tonyho Blaira jde o participaci ve společné bezpečnostní a obranné politice, smlouvě o Ústavě pro Evropskou unii nebo implementaci společné měny. Závěrečná část práce se zabývá hodnocením evropské politiky Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira. Na základě analýzy postojů těchto dvou vlád je pak možné zodpovědět výzkumné otázky, které byly stanoveny v úvodu bakalářské práce.

Klíčová slova: Velká Británie, Margaret Thatcherová, Tony Blair, Evropská unie, Evropské společenství, euroskepticismus.

Abstract

This bachelor thesis deals with the comparison of Great Britain's attitudes towards the European Community or the European Union during Margaret Thatcher's and Tony Blair's governments. The aim of the thesis is to find differences or comparisons in european policies of these two prime ministers. On the theoretical level, this work is supported by the theory of euroscepticism. The bachelor thesis is divided into four chapters. The first is a theoretical conceptualization of eurosceptic attitudes. The second and third chapters are devoted to the period of Margaret Thatcher and Tony Blair focusing on events that influenced british-european relations. The Margaret Thatcher's part includes the negotiation about the British rebate into the European Community budget, the Single European Act or the stance of monetary union. The Tony Blair's part is concerned with participation in the common security and defence policy, the Constitution for the European Union or the implementation of the common currency. The final part of the thesis deals with the evaluation of european politics of Margaret Thatcher and Tony Blair. Based on the analysis of the attitudes of these two governments it is possible to answer the research questions that were pencilled in at the beginning of this bachelor's thesis.

Keywords: Great Britain, Margaret Thatcher, Tony Blair, European Union, European Community, Euroscepticism.